

Susanna Niskala

SAAKO EEVA SUUTTUA?

Filosofinen katsaus naisen asemaan yksilönä ja yhteiskunnassa

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Filosofian pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2019

SUSANNA NISKALA: Saako Eeva suuttua? Filosofinen katsaus naisen asemaan yksilönä ja yhteiskunnassa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Filosofian maisteriohjelma
Marraskuu 2019

Tutkielmassa tarkastellaan naisen yhteiskunnallista asemaa, suuttumuksen oikeutusta sekä suuttumuksen merkitystä naisen yhteiskunnallisen aseman parantamisen välineenä. Pysin tutkielmassani osoittamaan, että naisen asema yhteiskunnassa on alisteinen ja naisen suuttumuksen osoituksia pyritään jättämään huomiotta ja tukahduttamaan. Edelleen pyrin osoittamaan, että naisen aseman parantamisen kannalta suuttumus on oleellinen ilmaisutapa, jonka avulla nainen voi pyrkiä parantamaan tilannettaan.

Toisessa luvussa käsitellään naisen alistettua yhteiskunnallista asemaa sekä sitä miten naisen alisteinen asema rakentuu ja miten sitä ylläpidetään yhteiskunnassa erityisesti kätkeytyjen valtarakenteiden avulla ja erityisesti tarkastellaan Simone de Beauvoirin näkemyksiä sukupuolten välisistä valtasuhteista sekä naiseen liittyviä myyttejä. Lisäksi tarkastellaan, voisiko perinteiselle kaksijakoiselle tavalle ymmärtää sukupuoli löytyä vaihtoehtoja.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan erilaisia filosofisia näkemyksiä suuttumuksesta. Tarkastelen muuan muassa Aristoteleen näkemystä siitä, että suuttuminen on oikea reagoititapa tietyissä tilanteissa ja toisaalta Martha Nussbaumin vastakkaista käsitystä, että suuttuminen ei koskaan ole oikea toimintatapa. Lisäksi tarkastelun kohteena on esimerkiksi Nicolas Bommariton näkökulma siitä, että suuttumuksen moraalisuus on riippuvaista siitä, mitä huolenaiheita sillä tuodaan esiin sekä Amia Srinivasanin näkemystä siitä, että suuttumuksen seurauksien perusteella ei voi vetää johtopäätöksiä siitä, onko suuttumus sovelias vastaus vallitseville olosuhteille ja suuttunut haluaa, että kaltoin kohtelija ymmärtää tekemänsä vääryyden. Suuttumuksen tarkastelun keskiössä on toisaalta suuttumuksen moraalisuus, toisaalta suuttumuksen hyödyllisyys ja haitallisuus ja kolmanneksi se mitä suuttumuksella halutaan saavuttaa.

Neljäs luku keskittyy naisen suuttumuksen erityispiirteisiin etenkin siitä lähtökohdasta käsin, miten ympäröivä yhteiskunta reagoi naisten suuttumukseen sekä siihen millä tavalla suuttumuksen ilmaisut voivat hyödyttää naista oman tilanteensa parantamisessa. Luvussa käsitellään myös naisen haasteita oman suuttumuksen esilletuonnissa. Suuttumusta voidaan hyödyntää muuan muassa omien rajojen määrittelyssä ja voimavarana oman tilanteen parantamisessa ja se auttaa epäoikeudenmukaisen kohtelun huomaamisessa.

Viidennessä luvussa esitän johtopäätökseni. Pysin perustelemaan näkemykseni, että suuttumus on naiselle tärkeä työkalu, mikäli hän haluaa saavuttaa aidosti tasa-arvoisen aseman yhteiskunnassa. Vaikka suuttumuksen käyttö oman edun edistämiseen ei ole naiselle helppoa, se tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden parantaa omaa asemaa. Näkökantani mukaan nainen ei ensisijaisesti halua hyvitystä häneen kohdistuneista vääryyksistä, vaan hän haluaa, että hänen kohdistunut epäoikeudenmukaisuus myönnetään ja häntä kunnioitetaan.

Asiasanat: Naisen asema yhteiskunnassa, tasa-arvo, hyve-etiikka, suuttumus, aggressio, yhteiskunnan sukupuolittuneet rakenteet, Aristoteles, Simone de Beauvoir, Martha Nussbaum

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

1. Johdanto.....	1
2. Yhteiskunnan kätkeytety rakenteet.....	4
2.1. Naisen tilanteen piilottaminen.....	5
2.2. Myyttinen nainen.....	8
2.3. Toiseksi tuleminen.....	11
2.4. Voiko sukupuolesta irtautua?.....	17
3. Mistä suuttumus johtuu ja miten siihen tulisi reagoida?.....	21
3.1. Aristoteles väheksynnästä suuttumuksen aiheuttajana.....	21
3.2. Rauhoittuminen suuttumuksen vastakohtana.....	24
3.3. Järjen ohjaama suuttumus.....	25
3.4. Tunteiden sosiaalinen perusta.....	26
3.5. Nussbaumin kolme tietä	29
3.6. Suuttumuksen alueet.....	32
3.7. Onko suuttumus hyveellistä vai paheellista?.....	35
3.8. Mikä on suuttumuksen tuottavuuden merkitys?.....	41
4. Naisen suuttumuksen erityisyys.....	45
4.1. Naisen kätkeytyn suuttumuksen haasteet.....	45
4.2. Suuttumuksen hyöty naiselle.....	47
4.3. Miksi naisen on vaikea käyttää suuttumusta hyödyllisesti?.....	48
4.4. Suuttumus omien rajojen määrittelyn apuna.....	52
5. Johtopäätökset.....	57
Kirjallisuus.....	62

1. JOHDANTO

Tässä filosofian oppiaineen kirjallisuuskatsauksena tehdyssä pro gradu -työssä tutkin suuttumuksen merkitystä nimenomaan naisen näkökulmasta. Pyrin vertailemaan ja tutkimaan sekä naisen tilanteen rakentumista, erilaisia teorioita suuttumuksesta sekä osoittamaan, että suuttumuksella on erityinen merkitys naisen kannalta. Lähtöoletukseni on, että jotta nainen tulisi samanarvoiseksi miehen kanssa, tulee naisen ensiksi löytää oma äänensä ja hänen tulee pystyä ilmaisemaan itseään niin, että hänen suuttumuksensa tulee kuulluksi. Esitän, että suuttuminen on naiselle tarkoituksenmukaista ja suuttuminen toimii sekä varoitussignaalina muille, että keinona ottaa käyttöön oma toimijuus. Tarkoituksenani ei näin ole niinkään ole ottaa kantaa suuttumukseen hyveellisyyteen sinänsä, vaan tutkia naisen suuttumusta hyödyllisyyden näkökulmasta.

Näen naisen suuttumuksen varsin ongelmallisena kysymyksenä, koska suuttumusta pidetään arkiajattelussa negatiivisena tunteena, eikä suuttumuksen yleisesti ottaen katsota olevan naiselle sovelias tunnetila. Naisen suuttumuksen ilmaisua hankaloittaa entisestään se, että nainen ei itsekään osaa usein kunnolla ilmaista suuttumustaan tai vaihtoehtoisesti naisen suuttumuksenilmaisut jätetään huomiotta.

Teini-ikäisenä muistan katselleeni Auli Mantilan ohjaamaa elokuvaa Pelon maantiede. Elokvassa naisjoukko on kyllästynyt seksististen ja sovinististen miesten käytökseen. He ottavat ohjat käsiinsä ja alkavat puolestaan opettaa tervettä pelkoa miehille, koska heidän ryhmänsä on kärsinyt miesten käsissä. Elokvaa katsoessani minulle valkeni ensimmäisen kerran, että nainen voi olla myös tällainen. Toimija, aktiivinen, suuttunut, osoittaa mitä hyväksyy ja mitä ei.

Nainen, kuka tahansa nainen, tulee huomaamaan ennen pitkää, että yhteiskunnassa on erilaiset standardit hyvälle miehelle ja hyvälle naiselle. Hyvän naisen roolin toteuttaminen ei ikävä kyllä ole järin hauskaa, eikä tarjoa samanlaista liikkumatilaa mitä hyvällä miehellä on. Jo tuhansien vuosien ajan useimmissa kulttuureissa naisen asema miehen asemaan verrattuna on ollut yhteiskunnan silmissä alempi. Tässä mielessä voisi sanoa, että naisen alisteinen asema mieheen nähden on ainakin toistaiseksi ollut aina ajankohtainen aihe, jota onkin tutkittu paljon ja monelta kantilta monilla yhteiskuntatieteellisillä aloilla.

Naisen suuttumusta on tutkittu kohtalaisen paljon, mutta usein varsinkin suuttumusta käsittelevissä filosofisissa tutkimuksissa nainen niputetaan ”alistettujen” ryhmään tai naisen suuttumusta käsitellään sivujuonteena. Alistetussa asemassa olevia väestöryhmiä on kuitenkin monia muitakin kuin ainoastaan naiset. Naiset ovat oma aivan erityinen ryhmänsä, koska naiset eivät missään nimessä edusta vähemmistöryhmää, sillä maailman asukkaista karkeasti ottaen puolet on naisia. Koin itselleni tärkeäksi keskittyä tämän vuoksi tässä gradussa nimenomaan naisen suuttumuksen erityisasemaan ja erityismerkitykseen.

Graduni tutkimuskysymys on siis tiivistettynä se, tarvitseeko naisen pystyä käyttämään suuttumusta tehokkaasti ja siten, että se myös otetaan vastaan, jotta hän pystyisi tulemaan miehen kanssa tasa-arvoiseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Gradun toisessa luvussa käsitellään naisen asemaa yhteiskunnassa ja yhteiskunnan alistavia rakenteita yleistasonisesti etenkin Simone de Beauvoirin *Toisessa sukupuoleessa* esittämien sukupuolen rakentumisesta esitettyjen käsitysten valossa. Tässä luvussa on tarkoitus muodostaa lukijalle kuva siitä, millä lailla naisen kokema eriarvoisuus näyttäytyy ja miten yhteiskunnan ylläpitämä epätasa-arvo rajoittaa naisen mahdollisuutta tulla täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Tärkeä teema tässä luvussa on myös naisen tilanteen kätkeyminen ja luonnollistaminen, jonka seurauksena naisen kokemuksiin rajoitteisiin ei välttämättä osata kiinnittää huomiota.

Kolmannessa luvussa käsitellään pääasiallisesti Aristoteleen, Martha Nussbaumin, Nicolas Bommariton ja Amia Srinivasanin hyve-eettisiä teorioita suuttumuksesta. Aristoteleen näkemyksen mukaan suuttumus ja toive hyvityksestä on oikeissa olosuhteissa oikea toimintamalli, kun Nussbaum taas hylkää hyvityksen vaatimuksen ja esittää, että suuttumus ei koskaan hyödytä. Bommarito ja Srinivasan taas argumentoivat sen puolesta, että suuttumus on enemmän kuin seuraustensa summa, vaikkakin Bommarito tutkii asiaa siitä näkökulmasta, onko suuttumus paheellista ja Srinivasan taas on kiinnostunut siitä, voiko suuttumus olla sopiva vastaus vallitseviin olosuhteisiin.

Neljännessä luvussa suuttumusta tarkastellaan nimenomaan naisen erityisaseman pohjalta ja arvioidaan kolmannessa luvussa esiteltyjä pääajatuksia naisen lähtökohdista käsin. Sen lisäksi käsitellään sitä, miksi suuttumus on merkityksellistä naiselle ja mitä hyötyjä nainen voi saavuttaa avoimella suuttumuksen ilmaisulla. Lisäksi neljännessä luvussa käsitellään myös naisen ongelmia suuttumuksen ilmaisemisessa. Erityisen tarkastelun kohteena on se, kuinka naisen suuttumus

helposti jää huomioimatta tai sitä ei oteta tosissaan erityisesti Marilyn Fryen argumenttejen pohjalta.

Viidennessä luvussa esitetään johtopäätökset siitä, mikä suuttumuksen merkitys on nimenomaan naisen kannalta ja mitkä ovat merkittävimmät ongelmat siinä, että nainen epäonnistuu suuttumukseen tehokkaassa esiintuomisessa.

2. YHTEISKUNNAN KÄTKETYT RAKENTEET

Kaikki meistä varmaan ovat kokeneet joskus tuntevansa suuttumuksen tunteita. Arkikielessä me käytämme sanaa varsin löyhästi. Mutta tiedämmekö me kuitenkin tarkalleen, mitä suuttumus on? Olemmeko me oikeasti suuttuneita silloin kun sanomme olevamme suuttuneita? Vai kuvittelemmeko me ainoastaan olevamme suuttuneita, kun todellisuudessa tunnemmekin jotakin aivan muuta?

Käsitteiden määrittely on aina hankalaa ja entistä haastavammaksi määrittely muuttuu, kun puhutaan mielen sisäpuolella tapahtuvista asioista, kuten tunteista. Niihin kun ei kukaan muu kuin tunteiden kokija pääse kiinni samalla lailla kuin henkilö itse, ja myös henkilöstä riippuu, miten hänen suuttumuksensa manifestoituu esimerkiksi käytöksen muodossa. Buddhalaisuutta tutkinut Robert A. F. Thurman toteaa kirjassaan *Anger*, että voidaan ajatella, että olemassa on sekä hyvää, rakentavaa suuttumusta ja toisaalta täysin järjetöntä, tuhoavaa suuttumusta. (Thurman 2004, 30 – 31.)

Thurman kuvailee suuttumusta sisäisenä haavana, joka syntyy ulkoisen maailman vaikutuksesta syntyneestä loukkauksesta (Thurman 2004, 60). Tulkinnalle alisteista kuitenkin on se, onko suuttumus joskus hyödyllistä vai onko suuttumus aina tuhoavaa ja haitallista. Suuttumus kytkeytyy myös moniin muihin yhteiskunnan ilmiöihin, eikä se esiinny useinkaan tyhjiössä, vaan vuorovaikutuksessa muun ympäristön kanssa.

Suuttumusta ei ole vaikea tulkita vain siinä mielessä, että käsitykset suuttumuksen olemuksesta ovat jakautuneet. Myös se näyttelee roolia, *kuka* on suuttunut, ja nähdäänkö tällä henkilöllä olevan tarpeeksi kapasiteettia esittää suuttumuksen ilmauksensa niin, että se noteerataan. Suuttumuksen sukupuolittuneisuus on yksi suuttumuksen aspekti, jonka vaikutukset voidaan havaita monissa muissa ilmiöissä, kuten väkivallassa, pelossa ja alistamisessa.

Thurman toteaa, että juutalaisten raamatussa vihaisin henkilö koko teoksessa on Jumala itse. Jumala suuttuu milloin mistäkin ja jakaa ankaria rangaistuksia surutta. Esimerkiksi eräässä vaiheessa hän päättää tuhota koko ihmiskunnan, paitsi Nooan, joka perheineen säästetään. Pienempää tuhoa puolestaan tapahtuu vähän väliä. Tämä siis osoittaa, että jotkut voivat osoittaa suuttumustaan varsin vapaasti ilman ikäviä haittavaikutuksia moisista raivonpurkauksista, mutta tämä onnistuu

ainoastaan, jos suuttumusta osoittavalla taholla on niin paljon valtaa, että hänen mahdollisesti suuttuttamansa muut tahot eivät voi maksaa hänelle takaisin samalla mitalla. (Thurman 2004, 32 – 34.)

Valta kytkeytyykin suuttumukseen ja sen ilmaisemiseen. Vaikka samanlaisia resursseja ilmaista suuttumusta ja kylvää tuhoa välinpitämättömänä mahdollisten vastareaktioiden suhteen tuskin kellään kuolevaisella on käytössään, kuin kaikkivaltiaalla Jumalalla, on valta kuitenkin jakautunut epätasaisesti myös ihmisyksilöiden välillä. Tällaista epätasa-arvoa suuttumuksen ilmaisemisen keinoissa on etenkin miesten ja naisten välillä, joiden kuitenkin modernien länsimaisten standardien mukaan tulisi olla keskenään tasa-arvoisia.

Thurmankin toteaa, että miehen suuttumusta pidetään luonnollisena ilmiönä, mutta toisaalta jopa myös miehisenä valtaetuoikeutena, joka on jollain tavalla kunnioitettavaa. Vaikka naisetkin suuttuvat heidän suuttumuksensa helposti pidetään pikemminkin jokseenkin paheksuttavana käytöksenä, eikä niinkään kunnioitettavana. (Thurman 2004, 17.) Tätä argumenttia erilaisesta suhtautumisesta miehen ja naisen suuttumukseen tutkitaan enemmän myöhemmässä vaiheessa tätä tutkielmaa.

Ennen kuin alamme tutkia tarkemmin naisen suuttumista ja sen sivuuttamista ympäröivän yhteiskunnan puolelta, on kuitenkin syytä tarkastella naisen asemaa tarkemmin. Naisen suuttumuksen ilmaisujen vähättely, paheksuminen ja sivuuttamien ovat keinoja pitää nainen ruodussa ja alistaisen asemansa vankina. Tämän vuoksi onkin syytä tutkia, miten naisen alistainen asema rakentuu ja onko olemassa keinoja irtautua sorron ikeestä?

2.1. Naisen tilanteen piilottaminen

Naisten ja miesten välisen aseman ero on kaventunut viime vuosikymmeninä, mutta olisi liioittelua sanoa, että naista ja miestä ei erottaisi mikään muu kuin sukupuolielimet. Naiset jäävät yhä enemmän kotiin hoitamaan lapsia, tekevät enemmän kotitöitä ja etenevät uralla heikommin. Naisvaltaisten alojen palkat ovat keskimäärin huonompia kuin miesvaltaisten. Nainen nähdään edelleen enemmän hoivaavana sukupuolena, kodin piiriin kääntyneenä, kun miehen rooliksi jää olla järkevä ja ulospäin suuntautunut.

Aktivisti Kat Banyard on kritisoinut kirjassaan *The Equality Illusion*, että nainen on huonommassa asemassa työmarkkinoilla erityisesti mahdollisen äitiyslomansa vuoksi. Isossa-Britanniassa on sallittua kysyä perhesuunnitelmista työhaastattelussa ja tehdä sen pohjalta myös päätöksiä palkkaamisen suhteen. Ainoastaan naisella on mahdollisuus tulla raskaaksi, joten jos tämän perusteella voidaan tehdä rekrytointiratkaisuja, ei naisella voi myöskään olla tasa-arvoista asemaa työelämässä. (Banyard 2011, 76 – 78.)

Suomessa perhesuunnittelusta kysyminen on laitonta, mutta etenkin pienet työnantajat ovat iltapäivälehdissä myöntäneet, että pitävät synnytysikäisten naisten palkkaamista riskinä. Koska nainen tällä tavalla on altavastajana esimerkiksi työelämässä, on todennäköistä, että tämä altavastajan asema yhteiskunnassa on omiaan myös johtamaan siihen, että nainen arkailee tuoda suuttumustaan esiin. Naisen tilanne on jo valmiiksi huono, eikä välttämättä paranisi suuttumusta ilmaisemalla. Aina on myös mahdollista, että naisen suuttumus voidaan jättää huomiotta, vaikka sitä ilmaisisikin naisen näkökulmasta täysin oikeutetusti epäkohdista.

Feministiteoreetikko Denise Thompson on argumentoinut, että alistamisen kannalta ei ole merkityksellinen kysymys, ovatko sukupuolet keskenään samanlaisia vai erilaisia. Pitämällä huomio ainoastaan sukupuolten välisissä eroavaisuuksissa, pystytään tällä tavoin suuntaamaan katse pois siitä ongelmasta, että naisiin kohdistuu systemaattista alistamista. Alistamista ei estä se, että nainen olisi miehen kaltainen ja toisaalta sukupuolten välisillä eroavaisuuksilla voi olla myös positiivisia vaikutuksia naisten kannalta. (Thompson 2001, 82.)

Tulkitsen Thompsonin tarkoittavan, että keskustelemalla ainoastaan sukupuolten välisistä eroavaisuuksista ja pitämällä sukupuolten välisiä eroavaisuuksia syynä naisen erilaiseen asemaan yhteiskunnassa, huomio siirtyy pois naisen tilanteen ongelmista. Sen sijaan, että pyrittäisiin kehittämään asioita niin, että aito yhdenvertaisuus toteutuisi, keskitytään ainoastaan eroavaisuuksien tarkasteluun. Eroavaisuudethan eivät sinänsä ole välttämättä huono asia, mutta mikäli niiden kautta oikeutetaan epätasa-arvoa, voi eroavaisuuksista muodostua lyömäase, jonka avulla epätasa-arvoisuus pyritään perustelemaan.

Jo Aristoteles käytti perustelunaan naisten ja miesten väliseen epätasa-arvoon naisen ja miehen välisiä luonnollisia eroja. Miehen kuuluu hallita vaimoan, koska mies on siihen luonnostaan soveliaampi, sillä nainen ei osaa olla samalla tavalla harkitsevainen kuin mies (Aristoteles 1991, 1295a40 – 1260a15).

Aristotelesta tutkineen Deborah K. W. Modrakin mukaan Aristoteles näyttää ajattelevan, että naisten kyky rationaaliseen ajatteluun on heikompi. Lisäksi Aristoteles vaikuttaa pitävän perustavanlaatuisena naisten luonteen ominaisuutena akrasiaa, (moraalista heikkoluontoisuutta), minkä perusteella voidaan oikeuttaa se, miksi miehen tulee hallita vaimoan. Moraalisilta harha-asteilta vältytään, koska päätösvalta annetaan miehille ja mies osaa käyttää hyvin moraalista harkintaa, toisin kuin nainen. (Modrak 1994, 124.)

Naisten ja miesten välisillä eroilla onkin pyritty tavan takaa oikeuttamaan sitä, että miehet saavat sortaa naisia. Kuten Aristoteleen teoriassa, tämä sorto pyritään usein piilottamaan keskittymällä eroavaisuuksiin ja niiden kautta tekemään sorrosta aivan luonnollista. Esimerkiksi poikien välisiä tappelunujakoita usein selitetään ”pojat ovat poikia” - fraasilla, kun taas tytöiltä samanlaista käytöstä ei välttämättä hyväksytä.

Thompson huomauttaakin, että naisten alistamisen laajuus pyritään syystäkin naamioimaan. Miesten ylivallan kannalta tehokkainta on, kun naiset hyväksyvät asemansa luonnollisena ja muuttumattomana ja suorastaan pelkäävät tilanteen muuttumista. Alistamista ylläpidetäänkin osin, vaikkakaan ei ainoastaan, nimenomaan sorrettujen suostumuksen avulla. Miesten ylivalta tarkoittaa, että mies on ihmisen normi ja miesten ylivallan alla naisille jää toisen luokan kansalaisen status. (Thompson 2001, 12, 22.)

Ympäröivien yhteiskuntarakenteiden kritisoiminen ei ole helppoa, koska me elämme niiden keskellä, jolloin epäkohtien huomaaminen vaikeutuu. Helposti otamme maailman vastaan sellaisena kuin se meille näyttäytyy, emmekä käytä arkipäivän tohinan keskellä aikaa liiallisesti sen miettimiseen, millainen maailman pitäisi olla. Illallisruoan valitseminen voittaa monessa tilanteessa syvälliset yhteiskunnalliset pohdinnat.

Thompson uskoo alistamisen ideologiaan. Tämä terminä viittaa siihen, että ideologia perustuu systemaattisiin merkityksiin, joiden perusteella hallitseva osapuoli voi oikeuttaa alistaminen. Merkityksillä hän ei tarkoita ainoastaan jotain abstrakteja ideoita, vaan merkitykset ovat olemassa myös arkitodellisuudessa. Merkitykset toimivat muuan muassa tunteiden kautta, luovat arvoja ja ohjaavat toimintaa. Ideologisessa mielessä merkitykset tekevät alistamisen hyväksyttäväksi, luonnolliseksi ja muuttumattomaksi. (Thompson 2001, 22.)

Thompson argumentoi, että naisen olemassaolo ohitetaan usein jokapäiväisessä elämässä kokonaan tai siihen ainakin kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota. Silloin, kun naisen olemassaolo huomataan, tulkitaan naisen olemassaolo suhteessa mieheen. Vaikka naiset ovat kehittänyt omia strategioitaan pitääkseen kiinni itsekunnioituksestaan, on alue, jolla nainen voi toimia silti kapea. Naisen odotetaan joka tapauksessa viime kädessä palvelevan miehiä ja lapsia. Ongelmalliseksi asian tekee etenkin se, että mitään muutoksia ei voida alkaa tekemään, eikä merkityksiä valjastaa uuteen käyttöön, ellei miesten ylivaltaa edes huomata. (Thompson 2001, 28 – 29.)

2.2 Myyttinen nainen

Naista on usein pidetty tarinoissa ja myyteissä jonakin vaarallisena ja tavoittamattomana. Noitavainojen naisvihasta kirjoittanut Merja Virolainen on todennut, että nainen on monesti nähty erittäin vaarallisena ja pahana. Esimerkiksi *Malleus Maleficarum* -teoksessa, joka oli noitavainojen perusteos, varoitettiin, että nainen on Jumalan vihollisena jopa vaarallisempi kuin itse Perkele. (Virolainen 1994, 227,229.)

Erityisen paha *Malleus Maleficarum* mukaan on, jos naisen luonteenpiirteisiin kuuluu uskottomuus, kunnianhimo tai lemmeekkyys. Lisäksi opus väittää, että nainen on oikkujensa orja, joita hän seuraa ilman mitään käsitystä sopivaisuudesta. Nainen on siis kaiken kaikkiaan vaarallinen vihollinen. (Virolainen 1994, 230.)

Tämä toki kuulostaa nykyaikana hieman liioittelulta. Ehkä kuitenkin osa halusta alistaa naista kumpuaa myyttisestä uskosta, että nainen on pohjimmiltaan jotain arvaamatonta ja kesyttämätöntä. Kun nainen on passiivinen, eikä väitä vastaan, on hän myös miehen hallinnassa. Suuttuneen naisen kiukkua vähätteleillä tai tekemällä hänet naurettavaksi, niin että hän lakkaa tuomasta suuttumustaan julki, voidaan nainen pitää ruodussa.

Kristinusko on omalta osaltaan ollut omiaan luomaan malleja sille, mikä on naisen ja mikä miehen asema yhteiskunnassa. Kristinuskon naiskäsitelmästä kirjoittanut Elina Vuola on esittänyt, että kristinuskon esittämät näkemykset sukupuolten rooleista ovat jopa merkittäväällä lailla muokanneet yhteiskuntamme sukupuolikäsityksiä. Hän toteaa, että vasta-argumentti siitä, että kristinusko on menettänyt merkityksensä jättää huomiotta sen, kuinka olennaisella tavalla kristinusko kuuluu kulttuuriimme. (Vuola 1994, 209.)

Kristinusko onkin ehkä siinä mielessä osittain menettänyt suomalaisessa yhteiskunnassa merkitystään, että yhä harvemmat ihmiset ovat syvästi uskonnollisia, eikä uskonto yleensä ole aihe, josta keskustellaan työpaikan kahvipöydässä. Kuitenkin suomalaisen yhteiskunnan elämänmenoa rytmittävät paljolti kristinuskoon liittyvät tapahtumat. Vuoden kulussa juhlitaan kristillisiä juhlia, kuten pääsiäistä ja joulua. Elämän merkkitapahtumat, vauvan kastaminen, kirkkohäät ja hautajaiset tapahtuvat usein kirkossa, vaikkakin enenevässä määrin muunkinlaisia tapoja on noussut rinnalle. Silti hyvin monet ihmiset, jotka eivät määrittäisi itseään uskovaisiksi tai eivät välttämättä usko Jumalan olemassaoloon lainkaan haluavat silti ottaa osaa kristillisiin traditioihin, tällaisia tapakristittyjä on hyvin paljon.

Kristinuskon kaksi tärkeää naishahmoa ovat Eeva ja Neitsyt Maria, jotka esitetään toisilleen vastakkaisina hahmoina. Eeva on syntinen ja paha, Maria puhtoinen ja hyvä. Eeva houkuttelee Aatamin lankeamaan syntiin, Eeva edustaa kuolemaa, seksuaalisuutta ja naisellisuutta. Maria taas on neitseellinen, äidillinen ja passiivinen. Maria edustaa ideaalista naista, Eeva paheellista naista ja tällainen vastakkainasettelu on taas omiaan luomaan mustavalkoista näkemystä naisesta joko hyvänä tai pahana. (Vuola 1994, 211 – 212.)

Eeva edustaa aktiivista naista, hän on oma toimijansa, kun taas Maria ei ota mitään itsenäisiä askeleita tullakseen Jeesuksen äidiksi. Jeesuksen äidiksi valikoituminen tapahtuu Marialle ilman minkäänlaista panosta asiaan Marian puolelta – hän vain yllättäen huomaa olevansa raskaana, neitsyydestään huolimatta. Kuitenkaan Eevaa ei kiitetä siitä, että hän itse tekee omat valintansa, vaan hänelle lankeaa huonon naisen rooli.

Filosofi ja kirjailija Simone de Beauvoir jakaa myös näkemyksen, että itsenäisyys ja aktiivisuus eivät ole niitä ominaisuuksia, joita ympäristö naisessa arvostaa. Hän argumentoi, että miehelle mainio vaimo on kallisarvoinen, kunhan nainen ensin on saatu alistettua miehen käskyvallan alle palvelemaan puolisoaan – vaimo on tällöin käytännössä näyttelyesine ja miehensä olemisen jatke. Miehelle tuottaa iloa muovata alistuvaa naista mieleisekseen ja hänen tavoitteenaan onki merkitä nainen omaisuudekseen, tosin osa naisesta jää aina miehen tavoittamattomiin, mikä tekeekin naisesta miehen silmissä tavoittelemisen arvoisen. Miehelle nainen on omaisuutta, jota esitellä muille. (Beauvoir 2009, 322 – 323.)

Miehen tavoitteena on Beauvoirin kirjoittaman perusteella kesyttää nainen haluamansa laiseksi. Naisen perusluonne vaikuttaisi siis olevan jotakin vaarallista ja villiä, mutta naista muovailemalla

mies saa naisesta ”paremman version” käyttöönsä. Naisen kesyttäminen on arveluttava tavoite, koska naisen tulee tällöin luopua omasta itsestään miehen tavoitteiden edesauttamista varten.

Beauvoir argumentoi, että vaikka useat miehet kuvittelevat naisen olevan tasavertainen mieheen verrattuna, oikeasti asia ei kuitenkaan ole niin, vaikka miehet niin saatavat ajatellakin. Miehen ei ole helppo nähdä omasta asemastaan käsin, kuinka eriarvoinen yhteiskunta on, koska hän ei kykene ymmärtämään naisen tilannetta täydellisesti. (Beauvoir 2009, 54 – 55.)

Thompsonin tavoin Beauvoir siis vaikuttaa lähtevän siitä, että maailmassa on kätkeytyjä, luonnollisena pidettyjä valtarakenteita, jotka hyödyttävät miestä. Beauvoir tuntuu kuitenkin vahvasti nojaavan naismyyttiin. Hän tuntuu ajattelevan, että nimenomaan naisen mystinen luonne ja liitto luonnon kanssa on ollut omiaan johdattamaan naisen epäedulliseen asemaan mieheen verrattuna.

Beauvoirin mukaan etenkin ihmiskunnan varhaisemmissa vaiheissa naisen ruumis on huokunut mystistä voimaa. Naisella on mahdollisuus kasvattaa kohdussaan uutta elämää ja nainen kantaa mukanaan maan voimia. Naisen myyttiset voimat eivät kuitenkaan ole vaikutusvaltaisia ihmisyhteisössä, vaan ihmisyhteisön poliittinen valta on aina kuulunut miehille. Äitiys puolestaan sitoo naisen kotipiiriin. Naisessa ruumiillistuu luonto ja sen vieraus, joten nainen on perustavalla tavalla erilainen kuin mies. (Beauvoir 2009, 144 – 148.)

Beauvoir eli aikana, jolloin naisen palkkatyö ei vielä yhtä tyypillistä kuin nykyään, ainakaan perheellisillä naisilla, ja äitiys usein todella sitoi naisen kotiin. Kuitenkin, kuten jo aiemmin todettiin, myös tämän päivän naisen mahdollisuuksia (potentiaalinen) äitiys voi uhata,. Nainen ei ehkä ole sidottu kotiin, mutta työelämässä hän kohtaa silti sukupuolesta johtuvia haasteita.

Beauvoir kirjoittaa, että sorretuille tyypilliseen tapaan naisesta tulee salakavala. Vihan ilmeneminen ei ole mahdollista, jos ei ole valtaa, vaan nainen kätkee todelliset tunteuksensa levollisuuteen ja valheelliseen hymyyn. Koska nainen on alistetussa asemassa, oppii hän kätkemään aidot tunteensa. Nainen ei kuitenkaan ole täysin avuton, vaan turvautuu valheisiin ja juoniin saadakseen asiat kulkemaan itselleen suotuisaan suuntaan. Kollektiiviset vaatimukset, joita naiselle asetetaan saavat vahvistuksensa ja perustansa nimenomaan myyttien kautta. Myyttejä syötetään ihmisille taiteen, viihteen, perinteiden ja uskonnon avulla. (Beauvoir 2009, 434 – 435.)

Myyttisen naisen kuvaa pitävät yllä yhteiskunnan rakenteet, joita ei helposti kyseenalaisteta. Nykyään tosin on jo nähtävissä, että esimerkiksi viihteessä esitettävä naiskuva on alkanut muuttua ja perinteisestä naisen roolista poikkeavaa naista ei aina esitetä negatiivisessa valossa. Tällaista uuden ajan naiskuvaa edustavaa esimerkiksi suosituissa televisiosarjassa Xena esiintynyt sarjan nimihenkilö, joka esitteli naisille pystyvän ja itsenäisen, miehistä riippumattoman naisen mallia.

Itsenäisen Xenan kaltaiset päähenkilöt ovat jo hyvin kaukana Beauvoirin kuvaamista naissankareista, joiden pääasiallinen tarkoitus on kuitenkin mahdollisista muista ominaisuuksista riippumatta saada itselleen mies ja joiden tärkein hyve on kauneus (Beauvoir 2011, 50). Banyard on huomauttanut kuitenkin, että naisten kehoja edelleenkin pidetään objekteina, vieläpä aiempaa suuremmassa mittakaavassa. Vaikka puheen tasolla naisia rohkaistaan määräämään itse kehostaan, naiset tietävät kyllä, että tämä ei pidä paikkansa. (Banyard 2011, 43). Etenkin sosiaalinen media instagrameineen luokin naisille aivan uudenlaisia paineita asettaa kehonsa näyttille entistä suuremmalle yleisölle.

Vaikka naisen asema onkin monin osin muuttunut viime vuosikymmenten aikana, ollaan kuitenkin vielä kaukana täydellisestä tasa-arvosta. Tässä mielessä voidaankin miettiä, onko naismyytti kuitenkaan aidosti murtumassa vai ainoastaan jonkin verran muuttanut muotoaan ja lisännyt uudenlaisia rajoituksia naisihanteeseen sitä mukaa, kun joistakin vanhoista naismyytin osista on luovuttu.

2.3. Toiseksi tuleminen

”Naiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan. Ei ole mitään biologista, psykologista tai taloudellista kohtaloa, joka määräisi ihmisnaaraan yhteisössä tiettyyn rooliin, vaan kulttuuri kokonaisuudessaan muovaa tämän miehen ja kastaatin väliin sijoittuvan, naiselliseksi luonnehditun tuotteen. Vain toisen ihmisen välityksellä yksilöstä voi tulla *Toinen*”. Näillä sanoilla alkaa Beauvoirin vuonna 1949 ilmestynyt *Toinen sukupuoli*. (Beauvoir 2011, 19.)

Judith Butler on argumentoinut, että Beauvoirille sosiaalinen sukupuoli on rakennettu, mikä implikoi siihen, että olisi mahdollista valita myös toisenlainen rooli, koska Beauvoir ei selkeästikään oleta, että naisen osa olisi biologisen pakon sanelema (Butler 2006, 57).

Kuitenkin Beauvoir tuntuu pitävän vähintään hankalana (vaikka ei mahdottomana) sitä, että nainen voisi paeta yhteiskunnan hänelle määrittelemää osaa. Beauvoir myös useaan otteeseen viittaa nimenomaan biologisiin seikkoihin naisen tilanteen rakentumisen taustalla, kuten esimerkiksi äitiys, fysiologiset erot ja niin edelleen, joten ainakin hän vähintään vaikuttaisi ajattelevan, että biologiset erovaisuudet eivät ole aivan yhdentekeviä (Beauvoir 2009, 2011).

Beauvoir selvittää, että nainen määritetään suhteessa mieheen. Mies on olemassa omana itsenään, mutta naista ei voi käsittää ilman miestä. Tämä käsitystapa nostaa miehen olennaisen, subjektin asemaan, kun naisen tehtäväksi tulee täyttää epäolennaisen ja toisen rooli. Beauvoir väittää, että toiseuden kategoria on aina ollut olemassa, vaikka se ei aina ole tarkoittanut jakoa sukupuoliin, vaan esimerkiksi jaottelua hyvään ja pahaan. Ei ole mahdollista määritellä ryhmää yhdeksi samalla tekemättä jotakin muut toiseksi. (Beauvoir 2009, 43 – 44.)

Tällainen kahtia jaottelu onkin hyvin tyypillinen apuväline maailman hahmottamisessa. Jotta voisi olla meidän ryhmä, täytyy olla myös muut, toiset. Kuitenkaan niin kauan kuin toista ei arvoteta huonommaksi kuin yhtä, on kyseessä ainoastaan tapa jäsenellä maailmaa.

Beauvoir huomauttaa, että kun yksilöt ja ryhmät ovat vuorovaikutuksessa keskenään, lientyy toiseuden ehdottomuus ja toiseus muuttuu suhteelliseksi. Tämä ei kuitenkaan päde naisen ja miehen suhteessa, vaan naisen toiseus suhteessa miehen on absoluuttista. Naisen toiseuden absoluuttisuus perustuu osin siihen, että kyseessä ei ole mikään sattumanvarainen muutoksille altis historiallinen kehityskulku, vaan naisia on ollut olemassa yhtä kauan kuin miehiäkin ja he ovat aina olleet mieheen nähden alisteisessa asemassa, jolloin asia käsitetään luonnolliseksi muuttumattomaksi tosiseikaksi, vaikka Beauvoir huomauttaakin, että tosiasiaa luonto ei ole muuttumaton. (Beauvoir, 2009, 45 – 46.)

Beauvoirin mukaan toinen erityinen piirre naisen toiseuden absoluuttisuudessa on, että naiset eivät ole mikään vähemmistö, eivätkä naiset muodosta yhteistä ryhmää, vaan naisten taustat poikkeavat toisistaan, eivätkä he elä maantieteellisesti yhtenäisellä alueella. Usein naisten elämä ja olosuhteet myös kietoutuvat enemmän yhteen aviomiesten ja isien elämän kuin muiden naisten elämän kanssa. Yhtenäinen alistettujen ryhmä puolestaan kykenee muodostamaan ryhmän, jossa vallitsee me-henki ja tämän kautta asettamaan itsensä subjektiksi ja alistajat toisen asemaan. Tämän itsensä subjektiksi asettamisen kautta muut alistettujen ryhmät ovat pystyneet nousemaan vastarintaan alistajiaan vastaan. Naisten ei myöskään ole mahdollista tuhota miestä (toisin kuin muilla ryhmillä on

mahdollisuus hävittää vastustajansa), koska mies ja nainen ovat riippuvaisia toisistaan ja naisella on tässä kuviossa toisen asema. (Beauvoir 2009, 46 – 47.)

Beauvoirin huomio siitä, että naiset eivät ole yhtenäinen ryhmä on varsin oivaltava. Ehkäpä siinä todellakin piilee osittain syy, miksi nainen on jäänyt jumiin alisteiseen tilanteeseensa? Naisasianaisia ja feministejä toki löytyy, mutta he eivät edusta naisten enemmistöä. Mahdollista onkin, että iso osa naisista näkeekin oman tilanteensa niin muuttumattomana ja maskuliinisten valtarakenteiden vastustamisen niin hyödyttömänä, etteivät he välitä käyttää vähäisiä resurssejaan oman tai muiden naisten tilanteen kohentamiseksi, etenkin jos naisten alisteinen asema nähdään ”luonnollisena tosiseikkana”.

Beauvoir toteaa, että naisen ja miehen piirteet alkavat eriytyä jo pienestä pitäen. Kuitenkin naista määrittelevä passiivisuus ei ole biologista, vaan naisen passiivisuus on ympäristön tulosta. Nainen oppii miellyttämisenhaluiseksi ja ymmärtää, että hänen on tehtävä itsestään objekti. Naisen toiseus ja itsenäinen olemassaolo muodostavat haastavan yhtälön. Naisen täytyy luopua itsenäisyydestään pystyäkseen vastaamaan miellyttämisen vaatimukseen. (Beauvoir 2011, 35.)

Myöhemmin kasvaessaan tyttö saa huomata, Beauvoir argumentoi, että hänen odotetaan pysyvän kodin piirissä, kun taas poika rohkaistaan suuntautumaan kodin ulkopuolelle. Nainen oppii tarkkailemaan itseään, sillä ympäristö nujertaa hänen huolettomuutensa ja välittömät reaktionsa. Heistä on ympäristön tuotoksena tullut aloitekyvyttömiä. Naisten tyytymättömyys itseään kohtaan synnyttää heissä epävarmuutta. He eivät luota itseensä, vaan arvelevat, että ainoastaan mies voi menestyä, jolloin he itse luopuvat vapaaehtoisesti mahdollisuudesta tavoitella tähtiä. Nainen ei näe tietä ulos tilanteestaan ja siksi hyväksyy olevansa alempi suhteessa mieheen. Miesten näkökulmasta naisen arvo määräytyy taas sen mukaan, kuinka hyvin hän on itsensä muovannut heidän toiveidensa mukaiseksi. (Beauvoir 2011, 105 – 106.)

Beauvoir ei näe naisen tilannetta siis kovin valoisana. Vaikka biologiset tosiseikat eivät määräisikään heitä naisen osaan, ympäristö ja kasvatus muovaavat naista jo pienestä pitäen kohti naisen osaa, naisen tilannetta. Beauvoir vaikuttaa myös väittävän, että ennen pitkää nainen alistuu yhteiskunnan hänelle tarjoamaan rooliin, eikä edes yritä kyseenalaistaa sitä, koska ei näe, että hänellä olisi vaihtoehtoja.

Naisen parisuhdekin näyttäytyy vallankäytön areenana Beauvoirin *Toisessa sukupuoleessa*. Nainen joutuu valehtelemaan ja vetämään miehen toivomaa roolia pitääkseen parisuhteensa kasassa, vaikka hän tosiasiasa suhtautuisikin ivallisesti kumppaniinsa. Tällaisen suhtautumistapa syntyy sen seurauksena, että nainen on suhteessa alemmassa asemassa puolisoonsa nähden. (Beauvoir 2011, 525.)

Beauvoirin kuvailee, kuinka nuori tyttö nousee välistä kapinaan maailmaa vastaan, mutta muutamia poikkeusyksilöitä lukuun ottamatta taistelu on turhaa. Ennen pitkää tyttö nöyrytyy ja alistuu siihen, minkä katsotaan olevan naisen elämä. Elämän loppupuolella moni nainen turhautuu siihen, että elämä on mennyt ajan tappamiseen, saavuttamatta oikeastaan lainkaan mitään, eikä heiltä mitään suuria saavutuksia odotetakaan. (Beauvoir 2011, 147 – 148, 501.)

Naisen tilanne ei siis mahdollista naiselle juuri mitään merkityksellisiä voittoja. Kun miehet rakentavat omaa elämäänsä ja tavoittelevat suuria saavutuksia, nainen jää oman elämänsä statistiksi ja hänen elämänpiirinsä koostuu pääasiassa kodin piirin tapahtumista.

Beauvoir painottaa, että naiset eivät elä missään suljetussa yhteisössä oman maailmansa sisällä, vaan jakavat miesten kanssa saman ilmatilan, jossa miehellä on hallitseva rooli ja naisella alistainen. Naisilla on kuitenkin miesten maailman sisällä oma vastamaailmansa, mutta tämä heidän oma tilansa on vankina miesten maailman sisällä. Maailma on miesten rakentama ja hallitsema, eikä nainen edes kyseenalaista sitä. (Beauvoir 2011, 503 – 504.)

Beauvoirista kirjoittanut Lori Marso on muiden muassa huomauttanut, että Beauvoir puhuessaan naisen tilanteesta, esittää ”naiset” varsin pelkistettynä kategoriana. Beauvoir esimerkiksi tekee vertauksia mustien ja naisten tilanteiden samankaltaisuudesta, mutta epäonnistuu sen huomioimisessa, että kategoriat risteävät toisiaan ja on olemassa myös esimerkiksi mustia naisia. Beauvoir kyllä esittää erilaisia naisten tilanteita tapausesimerkkien kautta, mutta ainoastaan yksilötasolla. (Marso 2012, 7.)

Vaikka Beauvoir ei tuo esiin naisten kokemuksia erilaisista etnisistä ryhmistä, vaan vaikuttaa kertovan naisen tilanteesta valkoisen naisen kokemusten pohjalta, voi kuitenkin kysyä, onko se erityisen merkittävää Beauvoirin teorian kannalta. Naisten kategoria käsittää joka tapauksessa karkeasti arvioiden puolet maailman väestöstä, joten on sanomattakin selvää, että tilanne, etnisyys, varallisuus, sosiaalinen status, fyysiset kyvyt ja muut ominaisuudet eivät ole kaikilla samanlaisia.

Myös Denise Thompson toteaa, että on absurdia väittää, että jokaisessa feministisessä tekstissä pitäisi ottaa kantaa myös rasismiin. Jos rasismi ei ole olennainen osa tekstiä, ei sen sisällyttäminen kirjoitukseen tuo muuta lisäarvoa kuin toimi keinona välttää kirjoittajan leimautuminen rassistiksi. Lisäksi erilaisia etnisyyksiä on lukemattomia, joten ongelmaksi tulisi myös se, että kuinka monta etnisyyttä tekstiin pitäisi sisällyttää, ettei kukaan tulisi suljetuksi pois keskustelusta. Miesten ylivalta ilmenee kaikkialla, joten on myös kaikkien naisten yhteinen intressi taistella sortoa vastaan, vaikka eritaustaisten naisten tilanteissa olisikin eroavaisuuksia. (Thompson 2001, 130.)

Butler on puolestaan argumentoinut, että feministisessä kritiikissä tulee ymmärtää, kuinka naisen kategoria on rakennettu ja kuinka valtarakenteet rajoittavat naisen kategoriaa. Hänen mielestään on ongelmallista, että terminä naiset viittaa yhteen kategoriaan. Naisen termi ei voi ikinä kattaa kaikkea sitä, mitä naisyksilö on. Koska sukupuoli risteää niin monien muiden identiteettien kanssa, ei ole mahdollista erottaa sosiaalista sukupuolta muista diskursseista. (Butler 2006, 49 – 50.)

Butler väittää, että jos ajatellaan, että sosiaalinen sukupuoli muodostuu biologisen sukupuolen omaksumista kulttuurisista merkityksistä, ei voida sanoa, että sosiaalinen sukupuoli olisi millään lailla biologisen sukupuolen seuraus. Ylipäättänsä hänen mukaansa ei voida olettaa, että sosiaalisia sukupuolia olisi vain kaksi. Jos sosiaalista sukupuolta tarkastellaan erillään biologisesta sukupuolesta, muodostuu sosiaalisesta sukupuolesta Butlerin sanoin ”kelluva keinotekoinen tuote”, jolloin esimerkiksi sana ”maskuliininen” voisi merkitä yhtä hyvin miespuolista kuin naispuolista kehoa. (Butler 2006, 54 – 55.)

Butler esittää, että sukupuoli on teko, joka luodaan toistettavien esitysten avulla. Näissä teoissa yksilöruumiit tyylitellään sukupuolitetuin tavoin julkisella areenalla. Nämä toistuvat ruumiilliset tyylittelyt luovat harhakuvan, että on olemassa pysyvä sukupuolittunut minuus. Vaikka siis sukupuolittunut minuus näyttäytyy pysyvänä, on oikeasti kyseessä performatiivinen esitys, johon toimija itse sekä toimijaa ympäröivät muut toimijat uskovat. Sukupuolen käsitteen muuttumisen mahdollisuudet löytyvätkin toiston epäonnistumisesta, epämuotoisuudesta tai parodisesta toistosta. (Butler 2006, 235 – 236.)

Butlerin käsitys sukupuolittuneen minuuden rakentamisesta toistojen ja esittämisen kautta on siinä mielessä looginen, että oppiminen ja käsitysten muodostaminen tapahtuu aina toistojen kautta. Ei välttämättä ole erityisen kaukaa haettua, että naisten suuttumuksen vähättelykin syntyy eräänlaisten

toistojen kautta. Nainen oppii, että hänen esityksensä suuttumuksesta tulevat sivuutetuiksi ja toisaalta miehet oppivat reagoimaan naisen suuttumuksen esitykseen esittämällä vähättelyn performanssin.

Kuitenkin on hieman kyseenalaista, voidaanko sosiaalista sukupuolta tarkastella täysin erillään biologisesta sukupuolesta. Sosiaalisen sukupuolen rakentuminen ei ehkä ole suoraa seurausta biologisesta sukupuolesta, mutta biologinen sukupuoli vaikuttaa kuitenkin melko suoraviivaisesti vaikuttavan siihen, minkälaisia kulttuurisia käyttäytymismalleja henkilö omaksuu. Siitä huolimatta, että sosiaalista sukupuolta ja biologista sukupuolta *voidaan* tarkastella täysin erillään toisistaan teoriassa, ei seuraa se, että niitä voitaisiin tarkastella käytännössä täysin erillään.

Vaikka Beauvoir näkee naisen irrottautumisen tilanteestaan hankalana, ei hän kuitenkaan pidä sitä mahdottomana. Kun nainen ilmentää itseään subjektina olemalla itsenäinen projekteissaan ja käsittää vastuunsa, nainen ei enää tarvitse miestä välikappaleeksi hänen ja maailman väliin, näin nainen saa transsendenssinsa takaisin. Beauvoir katsoo työn ja sitä kautta taloudellisen riippumattomuuden olevan naiselle keino saavuttaa omaa itsenäisyyttä, toisaalta hän katsoo, ettei tämä kuitenkaan tarkoita, että nainen tästäkään huolimatta olisi tasa-arvoinen miehen kanssa. Naisen emansipaatio, vapautuminen on edelleen keskeneräisessä tilassa. Vasta silloin, kun kaikki ihmiset pystyvät tuntemaan vapaaseen olemassaoloon perustuvaa ylpeyttä, pystyy nainen ilmentämään todellisuutta. Niin kauan kuin näin ei tapahdu, ei nainen kykene luomaan, koska hänen on käytävä taistelua tullakseen ihmiseksi. (Beauvoir 2011, 619 – 622, 660.)

Edelleen vuosikymmeniä *Toisen sukupuolen* ilmestymisen jälkeen vaikuttaa, että naisen tasa-arvon tiellä on edelleen esteitä, vaikka länsimaissa enää ei olekaan mitään ihmeellistä siinä, että nainen käy töissä ja on taloudellisesti ainakin suhteellisen riippumaton. Yhteiskunnallista keskustelua käydään kyllä siitä, että naisvaltaisten alojen palkkaus on huonompaa ja että naiset ylipäänsä ovat keskimäärin huonommassa asemassa työelämässä, mutta konkreettista muutosta ei juurikaan ole näkynyt.

Beauvoirin mielestä emansipoituneen naisen dilemma on siinä, että nainen toteuttaa naisellisuuttaan asettamalla itsensä objektiksi, jolloin hän joutuu hylkäämään subjektin aseman, kun taas fallos ja transsendenssi ovat yhteen sulautuneita, jolloin miehen saavutukset eivät ole ristiriidassa hänen mieheydensä kanssa. Itsenäinen nainen ei suostu objektin asemaan, mutta nainen ei voi olla aidosti tasavertainen, ellei hän samalla ole myös sukupuolinen. Se mikä tekee naisesta naisen, on osa

hänen ihmisyyttä. Se mitä naisen normilla käsitetään, voi kyllä ajan kuluessa Beauvoirin mukaan muuttua lähemmäksi miehisiä normeja, mutta yksilö yksinään ei voi muuttaa sitä, mitä naisellisuudella käsitetään. (Beauvoir 2011, 622 – 623.)

Kristinuskon naiskäsitystä tutkinut Elina Vuola onkin todennut, että naisen ja naisellisuuden käsitteet eivät usein ole yhteensopivia sen kanssa, minkälaisen arkitodellisuuden nainen kohtaa. Kun naisen ihanne asetetaan hyvin korkealle, on ideaalin saavuttaminen tavalliselle naiselle mahdotonta. Tämän mahdottoman ihanteen toteuttamisen epäonnistuttua, epäonnistuminen nähdään naisen luonteen huonoutena. (Vuola 1994, 215.)

Beauvoir pohtiikin, ettei ole varmaa, kuinka kauan nainen säilyttää erityislaatuisuutensa. Naisen vapautuminen tapahtuu näet hänen näkemyksensä mukaan omaksumalla miesten ajatusmaailma, joten ei ole varmuutta, kuinka paljon naisten ja miesten ajatusmaailmat lopulta eroavat toisistaan naisen vapauduttua toisen roolista. (Beauvoir 2011, 661.)

Beauvoir siis toisaalta tuntuu käsittävän, että miehemmän ajatusmaailman omaksuminen tekee naisesta vapaan, mutta toisaalta nainen ei voi luopua kokonaan omasta itsestään ja siitä, mikä tekee hänestä naisen, jos tahdotaan, että aito tasa-arvo toteutuu.

Judith Butler on osuvasti todennut, että vaikka Beauvoirin tekstin eksistentiaalinen viitekehys voi vaikuttaa naiivilta, asettaa Beauvoir joka tapauksessa vallankumouksellisen haasteen vallitsevalle tilanteelle. Butlerin mukaan Beauvoir esittää, että sukupuoleksi tuleminen on samalla alistumista kulttuurille ja toisaalta sen luomista. Tällainen näkemys sukupuolesta esittää sukupuolen elpymisen ja uudistamisen vuoropuheluna, joka luo mahdollisuuden itsenäisyyteen ympäröivässä todellisuudessa. (Butler 1986, 48.)

2.4. Voiko sukupuolesta irtautua?

Binaarisuus eli kahtiajakoisuus kuuluu olennaisesti sukupuolijaotteluun, argumentoi sukupuoleen liittyviä kysymyksiä tutkinut Petri Sipilä. Miehys ja naiseus käsitetään toistensa vastakohtina riippumatta siitä, millaisia ihmiset todellisuudessa ovat. Mies ei hänen mukaansa kuitenkaan vastaa enempää universaalista ihmistä kuin nainenkaan, vaan omaan käsitykseen universaalista liittyä enemmän maskuliinisina pidettyjä piirteitä. Yleismaailmallinen ihmiskuva ei kuitenkaan ole jotakin

objektiivisesti määriteltävää, vaan universaali ihmiskuva rakennetaan ja sanellaan ihmisten välisten sopimusten kautta. (Sipilä 1998, 33–34.)

Sipilän mainitsemat sopimukset eivät tietenkään ole allekirjoitettuja aktuaalisia sopimuksia, vaan sopimuksia, johon annamme hiljaisen suostumuksemme noudattaessamme sopimuksia siitä, millaisia odotuksia naisiin ja miehiin kohdistetaan. Tällöin rohkeasti omia puoliaan jopa kiukkuisesti pitävä nainen syyllistyy sääntörikkomukseen – hän ei suostu pelaamaan pelin säännöillä, eikä sosiaalinen ympäristö välttämättä suhtaudu suopeasti niihin, jotka eivät suostu seuraamaan sanattomia sosiaalisia sääntöjä.

Butler toteaa, että koska sukupuolella ei ole mitään olemusta, objektiivista ideaalia, eikä sukupuoli muutoinkaan ole mikään tosiasia, ei olisi edes olemassa mitään sukupuolta ilman niitä sukupuolittavia tekoja, joiden avulla sukupuoli tuotetaan. Kuitenkin sukupuolen tuottamista pidetään yllä yhteisellä sanattomalla sopimuksella, jonka rikkomisesta seuraa toistuvasti rangaistuksia, jolloin tietoisuus siitä, että kyseessä on fiktio, häviää. (Butler 2006, 234.)

Sipilän mukaan moraalilla edellyttää sitä, että oletetaan olemassa olevan joitakin ihmisiä yhdistäviä asioita. Tällöin nainen ja mies voivat jakaa yhteisiä eettisiä arvoja keskenään ainoastaan, jos heidän molempien katsotaan ilmentävän edes jonkun verran jonkinlaista yhteistä ihmisyyttä. Ilman moraalilla, ei voi olla ihmisyyttäkään. Arvosidonnaisuus kuuluu ihmisyyteen niin erottamattomasti, että elämä ilman arvoja ei ole mahdollista. Fyysisuus kuuluu ihmisyyteen, mutta ihmisuus on moraaliltaan Sipilän mukaan ensisijaista. Näin ollen voidaan myös miettiä, onko sukupuolisuus välttämättä pakollista vai ainoastaan vaihe ihmiskunnan historiassa, joka on mahdollista jättää taakse. (Sipilä 1998, 115 – 116.)

Sipilä kyseenalaistaa sen, etteikö sosiaalisia sukupuolia voisi olla enemmänkin kuin yksi. Sosiaalisen sukupuolen ei hänen mielestään välttämättä tarvitse olla jatkumoa biologiselle sukupuolelle, eikä kukaan pysty ilmentämään yhtä aikaa kaikkia tietyn sukupuolen ominaisuuksia tai olla ilmentämättä yhtään vastakkaisen sukupuolen piirrettä. Jos sosiaalisia sukupuolia voidaan katsoa olevan useampia kuin pelkästään kaksi on tällöin myös mahdollista muodostaa monenlaisia sosiaalisen ja biologisen sukupuolen yhdistelmiä. Sipilä arvelee, syynä yhteiskunnalliselle sukupuolittavalle ajattelutavalle voi olla yksinkertaisesti se, että sukupuolten tahdotaan olevan olemassa ja uskotaan siihen, että niiden olemassaolo on joka tapauksessa muuttumatonta. (Sipilä 1998 37 – 39.)

Ovatko sukupuolet kuitenkin muuttumattomia ja ikuisia ja voidaanko niiden häviämisestä ainoastaan keskustella ajatuksen tasolla? Sipilä väittää, ettei androgynia ole pelkkä haaveajatus, vaan ihminen itse asiassa on androgyyni, siitä huolimatta, että tietyt yksittäiset ihmisyksilöt eivät sitä ole. Itse asiassa hänen mielestään eettiseltä kannalta katsottuna androgyynisyys on nimenomaan ideaalista. Sukupuolella leikittely sinänsä ei kuitenkaan välttämättä toteuta androgynian ihannetta, vaan koska tietoinen pyrkimys on osa androgynian ihannetta, täytyy androgyniaan kuulua siten myös moraalista omistautumista sekä toimintaa. (Sipilä, 1998, 157.)

Androgyyni ihminen ihmisen ihanteena poistaisi toteutuessaan ainakin tämän hetkisen nais- ja miessukupuoliin jakautuneen todellisuuden tuottaman epätasa-arvon aiheuttamat ongelmat, koska androgyynin ihmisen ihanne hävittäisi jaon mies- ja naisrooleihin. Tällöin toinen sosiaalinen sukupuoli ei voisi sortaa toista, koska nykyinen sukupuolijaottelu olisi korvattu kolmannella sukupuolella, androgyynilla, joka sinällensä ei ilmennä miestä eikä naista.

Sipilä väittääkin, että sukupuolisuus on moraalinen rajoite. Tällöin myös sukupuolisuuden rajoitteiden hajottamisen taustalla tulee olla eettiset syyt. Androgynian ihanne perustuu moraalisen hyvän tavoittelulle. Androgynia luo Sipilän mukaan uuden vapaamman vaihtoehdon nykyiselle sukupuolijärjestelmälle. Vaikka osa ihmisistä saattaakin pelätä joutuvansa pakotetuksi androgyyniseen sukupuolettomaan muottiin, tällaiset ihmiset epäonnistuvat sen tajuamisessa, että heidät on jo nyt tämänhetkisessä tilanteessa puolestaan pakotettu sukupuolimuottiin. (Sipilä 1998, 178 – 179.)

Androgynialla haetaan kuitenkin sitä, että sukupuolisuus on vapaaehtoista, ei että nais- ja miesroolien esittäminen ei olisi mahdollista. Sipilän mukaan yksilö, joka kyseenalaistamatta hyväksyy sukupuolensa ylhäältä annettuna, syyllistyykin siihen, että hän ei ota vastuuta itsestään, vaan säilyttää vastuun muiden harteille. (Sipilä 1998, 179).

Androgynian ihanne kuitenkin herättää kysymyksen, kuinka mahdollista todellinen androgynia on reaali maailman näkökulmasta. Toteutuisiko tällöin Beauvoirin esittämä huolenaihe siitä, että jos naiset luopuisivat naiseudestaan, luopuvat he samalla palasta itseään? Toisaalta jos tulevaisuuden lapset kasvatettaisiin androgyyniseen malliin, naiseus tai mieheys ei koskaan olisikaan osa heitä siten kuin sukupuolisuus valtavirtaisesti tällä hetkellä käsitetään. Androgynia voisi olla teoreettisesti täysin mahdollinen ratkaisu siihen, miten tämänhetkisten binaaristen sukupuolten epätasa-arvo

ongelma saataisiin poistettua, vaikkakin kysymykseksi jää pystyykö sosiaalista ja biologista sukupuolta kuitenkin täysin erottamaan toisistaan.

Sipilä myöntää, että androgyynin henkilön käsitteeseen on usein sisältänyt käsitys, että ihminen on kuitenkin enemmän mies kuin nainen, kuten Eevakin on luomiskertomuksen mukaan lähtöisin Aatamista ja joidenkin suuntausten mukaan androgynia oli tavoitettavissa vain ensiksi muuttamalla mieheksi. Androgyniaa onkin voitu myös käyttää naisen sorron välineenä. (Sipilä 1998, 159.) Androgyniassa vaikuttaa piilevän näin aito riski, että aidon tasa-arvon sijasta sitä käytettäisiinkin naisen sorron välineenä ja ainoa tapa millä nainen voisi nousta miehen kanssa yhdenveroiseksi olisi muuttamalla mieskuvaa vastaavan androgyynisen ihanteen kaltaiseksi.

Lisäksi androgynian ihanteen käyttöön otto vaatisi aivan uudenlaisten konventioiden luomista, mikä voi vähintäänkin olla hidasta. Toisaalta sosiaaliset konventiot ovat aina muuttuneet ja esimerkiksi naisen asemaan liittyvät käytänteet ovat naisten kannalta ottaneet ainoan harppauksia eteenpäin, vaikka täyttä tasa-arvoa miesten kanssa naiset eivät olekaan saavuttaneet. Nähtäväksi jää, onko androgynia tulevaisuuden tapa hahmottaa sukupuolijatkumo ja millaisia uusia mahdollisia ongelmia sen myötä mahdollisesti syntyisi. Tällä hetkellä naisen kuitenkin vielä täytyy kamppailla binaarisen sukupuolikäsitysten luomien haasteiden kanssa.

3. MISTÄ SUUTTUMUS JOHTUU JA MITEN SIIHEN TULISI REAGOIDA?

Monet asiat voivat tehdä meidät suuttuneiksi. Voimme myös reagoida suuttumukseen monin eri tavoin riippuen mielialastamme, persoonallisuudestamme ja sen perusteella, minkä näemme missäkin tilanteessa olevan moraalisesti oikein. Suuttumus on filosofisessa mielessä herättänyt keskustelua siitä, onko suuttumus hyveellistä paheellista vai neutraalia ja mikä on suuttumuksen moraalinen merkitys ihmiselämässä.

Se, mitä suuttumuksella tavoitellaan, on myös olennainen osa keskustelua suuttumuksen luonteesta. Ei ole yhdentekevää miksi suuttumme ja mitä toivomme suuttumuksella saavuttavamme, kuten ei myöskään se ole yhdentekevää, onko suuttumus kannaltamme hyödyllistä vai haitallista.

3.1. Aristoteles väheksynnästä suuttumuksen aiheuttajana

Aristoteles oli kreikkalaisten filosofien joukossa poikkeuksellinen siinä, miten hän suhtautui tunteisiin. David Konstan väittää, että Aristoteles oli ainoa tunnetuista kreikkalaisista filosofeista, joka katsoi tunteiden kuuluvan luonnollisena osana ihmiselämään sen sijaan, että olisi monien muiden tavoin ajatellut, että ne tulisi sulkea kokonaan pois tai näkisi ne ainoastaan kaikuina intohimosta (Konstan 2006, 41).

Suuttumuksen Aristoteles määrittelee haluksi kostaa se, että ihminen itse tai hänen läheisensä näyttävät joutuneen väheksynnän kohteeksi ilman hyväksyttävää syytä. Suuttumukseen sisältyy kostonhalun lisäksi myös tuskaa. Toive kostonhankinnasta kuitenkin aiheuttaa myös mielihyvää. Lisäksi suuttumukselle on ominaista, että se kohdistuu ainoastaan yhteen tiettyyn henkilöön, ja liittyy nimenomaisesti hänen loukkaavaan tekoonsa tai mahdolliseen tulevaan tekoonsa. (Aristoteles 1997, 1378a 30 – 1378b5.)

Suuttumuksen siis herättää tämän määritelmän mukaan sellainen ikävä kohtelu itseä tai itselle tärkeää henkilöä kohtaan, jota ei voida oikeuttaa eli väheksynnälle ei löydy oikeutettua perustelua. Nussbaum on huomauttanut, että Aristoteleen käyttämä sana ”näyttävät,” korostaa sitä, että kyseessä on suuttuneen henkilön näkemys siitä, että häntä on loukattu tilanteessa, ei objektiivinen totuus tilanteesta (Nussbaum 2016, 16). Arkielämässämme usein törmäämme tilanteisiin, jolloin

keskustelun jälkeenkään kiistelevät osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen siitä, onko loukkausta tapahtunut vai ei.

Myös Uriah Kriegel on argumentoinut sen puolesta, että suuttumuksen syyttämiseen vaaditaan myös joku jota syyttää eli suuttumus kohdistuu *johonkin*. Tässä hänen mukaansa suuttumus eroaa pelkästä tuskasta. Tuska aiheutuu tunteesta, että itselle on tapahtunut inhottavia asioita, kun taas suuttumuksen liittyy tämän lisäksi myös kokemus siitä, että joku on aiheuttanut nämä pahat asiat, mitä minulle on tapahtunut ja on vastuussa niistä. Syyttäminen Kriegelin mukaan näin liittyy suuttumukseen. (Kriegel 2019, 5.)

Pelkkä tuska sinällään ei välttämättä näin sisällä suuttumusta. Monesti joudutaan tilanteeseen, jossa henkilö ymmärtää, että kukaan ei ole vastuussa hänen tuskastaan, kuten esimerkiksi silloin, kun kauan odotettu lento lomamatkalle joudutaan perumaan huonon sään vuoksi. Omien lomahaaveiden murskautuminen voi kieltämättä olla tuskallista. Suuttumusta tähän ei kuitenkaan yleensä liity, koska sääolosuhteet eivät ole kenenkään kontrolloitavissa ja järkevä ihminen ymmärtää turvallisuuden olevan lentoja suunnitellessa etusijalla. Jotkut ihmiset voivat tietenkin kanavoida suuttumuksen toisten ihmisten sijasta esimerkiksi Jumalaan (jonka voisi olettaa pystyvän kontrolloimaan sääolosuhteita).

Aristoteleen mukaan väheksyntä ilmenee kolmessa eri muodossa, jotka ovat halveksuminen, pahantahtoisuus ja loukkaaminen. Halveksijan mielestä halveksunnan kohde ei ole minkään arvoinen, pahantahtoinen haluaa estää väheksynnän kohdetta saavuttamasta haluamiaan asioita ja loukkaajan teot ja sanat puolestaan aiheuttavat kohteelle häpeää ja oman arvon murenemistä. (Aristoteles 1997, 1378b10 – 1387b25.)

Kaikki väheksynnän muodot vaikuttavat siis olevan omiaan aiheuttamaan väheksynnän kohteelle tuskaa, vaikkakin vaikuttaisi, että halveksunnan ja pahantahtoisuuden havaitseminen olisi huomattavasti haastavampaa kuin loukkaamisen, sillä tekona loukkaaminen on aktiivinen ja edellyttää joitakin ulkoisessa maailmassa ilmeneviä tekoja, kun taas halveksunta ja pahantahtoisuus voivat esiintyä ainoastaan väheksyjän mielen sisällä, eivätkä välttämättä ilmene millään ulkoisesti havaittavalla tavalla.

Toisaalta halveksunta ja pahantahtoisuus ilmenevätkin ehkä enemmän tekemättä jättämisenä kuin aktiivisena tekemisenä. Joissakin tilanteissa nimittäin tekemättä jättäminen voi loukata jopa

enemmän kuin aktiivinen teko. Jos esimerkiksi ystävä ei puolusta meitä joutuessamme perättömien syytteiden kohteiksi, voi tämä helposti viilentää läheisenkin ystävyysuhteen.

Aristoteles valottaa tätä esimerkillä siitä, kuinka omiaan herättämään suuttumusta on esimerkiksi se, että henkilö, joka ennen on osoittanut arvoitusta ja kunnioitusta, lakkaa antamasta tunnustusta. Toimintatavan muutoksen voidaan katsoa viittaavan siihen, että kunnioitus ja arvostus on muuttunut halveksunnaksi. Myös esimerkiksi huomiotta jättäminen voi osoittaa väheksyntää. (Ibid 1997, 1379b – 1379b5.)

Suomen kielessä viha ja suuttumus ovat lähes toistensa synonyymeja, eikä niiden välistä eroa voida juurikaan havaita kuin korkeintaan hienoisina vivahde-eroina. Aristoteleen teksteissä viha ja suuttumus on kuitenkin eroteltu omiksi termeikseen, joiden välillä on selkeästi enemmän eroa kuin suomalaisten normaalisti käyttämässä arkikielessä.

Erotuksena suuttumukseen, jonka Aristoteles on kuvannut kohdistuvan vain yhteen henkilöön ja jossa tavoitteena on myös kostaminen eli jonkinlainen tasoihin pääseminen suuttutaneen henkilön kanssa, viha voi kohdistua kokonaisuun ihmisryhmiin, joista Aristoteles mainitsee esimerkkinä varkaat ja ilmiöntajat. Vihan ehkä merkittävin poikkeama suuttumuksesta on kuitenkin se, että Aristoteleen mukaan vihasta ei voi päästä eroon. Siinä missä suuttunut tuntee tuskaa, vihaava ei, eikä näin ollen vihalle ole mitään tehtävissä. Suuttunut haluaa, että hänen tuskansa huomataan ja että loukkaaja hyvittäisi kokemansa kärsimyksen kärsimällä vastavuoroisesti itse, vihaaja taas haluaa tuhota vihansa kohteen. (Aristoteles 1997, 1382a5 – 1382a15.)

Suuttunut siis hakee hyvitystä ja tunnustusta tuntemastaan tuskasta ja tämän kautta oman tuskan helpottumista, jonka jälkeen asia mahdollisesti voitaisiin jättää taakse. Henkilö on kärsinyt toisen henkilön tekojen seurauksena ja tahtoo, että tämä tunnustetaan ja että loukkaavan teon tehnyt henkilö hyvittää tekonsa asianmukaisesti. Vihaava taas ei voi jättää vihaa taaksensa, eikä mikään hyvitys ole riittävä, joten vihan kohde ei voi tehdä asian korjaamiseksi mitään. Tästä näkökulmasta voisi ajatella, että suuttumus voi olla rakentavaa, mutta viha ei, koska viha on ikään kuin umpikuja, tunneli, jonka päässä ei näy valoa.

3.2. Rauhoittuminen suuttumuksen vastakohtana

Suuttumuksen vastakohta, kuten Aristoteles asian näkee, on rauhoittuminen. Rauhoittumisen kautta suuttumus häviää. Suuttumuksen aiheuttava väheksyminen, on väheksyjältä tietoista toimintaa,. Siten rauhoittumme jos selviää, että suuttumuksen kohteen tarkoituksena ei ole ollut väheksyä meitä tai väheksyminen ei ole perustunut henkilön vapaaseen tahtoon. (Aristoteles 1380a5 – 1380a10,)

Tämä merkitsee, että suuttumus edellyttää sitä, että väheksyjän intentiona on todellakin ollut väheksyä meitä, eikä kyseessä ole esimerkiksi jonkinlainen väärinkäsitys tai väheksyntä ei ole tapahtunut henkilön vapaasta tahdosta. David Konstan toteaa, että suuttumus edellyttääkin aina toisen osapuolen aikomusten tulkintaa. Esimerkkinä hän viittaa tilanteeseen, jossa mies töytäisee naista. Nainen saattaa ensiksi olla suuttunut, mutta jos hän kuulee, että kyseessä oli vahinko tai mies tönäisi häntä pelastaakseen hänet jäämästä lähestyvän auton alle, suuttumus yleensä häviää. Jos naisen aikomuksena toisaalta oli tehdä itsemurha ja hän päättää, että mies tönäisi häntä tietoisesti estääkseen hänen aikeensa, nainen saattaa edelleen tuntea suuttumusta suunnitelmiansa turmelemisesta. (Konstan 2006, 44 – 45.)

Tulkitseminen on tietysti aina haasteellista, koska usein vain oletettu henkilö itse, jos hänkään, tietää, mikä on ollut perimmäinen tarkoitus loukkaukseksi tulkitun teon taustalla. Kuitenkin jokaisen on tehtävä jonkinlaista tulkintaa ympäröivästä maailmasta tai muutoin maailma näyttäytyisi ainoastaan kaoottisten tapahtumien sarjana. Konstanin esimerkki esittääkin oivaltavasti, miten konteksti ratkaisee äärimmäisen paljon tulkintaa tehtäessä.

Aristoteleen mielestä ihmiset eivät ole myöskään suuttuneita niille, jotka eivät voi havaita suuttumusta tai kuolleille, jotka ovat jo tämän maailman tavoittamattomissa (Aristoteles 1997, 1380b25). Martha Nussbaum on kuitenkin huomauttanut, että ihmiset voivat suuttua myös esimerkiksi elottomille esineille, jotka eivät todennäköisesti toimi minkään tietoisien suunnitelman mukaisesti, eivätkä siten voi väheksyä ihmisiä. Kun kyseessä on eloton laite, joka on suunniteltu palvelemaan ihmisiä, ihmiset ovat taipuvaisia ajattelemaan, että jonkinlainen yhteistyöhalu laitteilta olisi suotavaa. Tämän tyyppinen suuttumus kuitenkin Nussbaumin mukaan yleensä häviää nopeasti, koska se ei ole erityisen järkevää. (Nussbaum 2016, 18 – 19.)

Aristoteleelle katumus ei ole yhdentekevää. Yhtä ankarasti ei tarvitse rangaista henkilöä joka ymmärtää menettelleensä väärin ja katuu tekojansa kuin henkilöä, joka kieltää menettelleensä väärin.

(Aristoteles 1997, 1380a10 – 1380a15.) Aristoteleen ajattelussa hyvityksen vaatimus vaikuttaa olevan kuitenkin vahva. Tietoisesti väheksyneen henkilön tulee hyvittää tekonsa, vaikka katuisikin. Monien maiden oikeuskäytännöissä katumuksen osoittamista onkin pidetty lieventävänä asianhaarana. Harvoin kuitenkaan kukaan on vapautunut täysin rangaistuksesta, vaikka olisikin saanut tuomarin sympatiat puolelleen eli ainakin oikeuslaitos tuntuu uskovan, että useimmiten väärintekijälle jonkinlainen rangaistus on paikallaan.

3.3. Järjen ohjaama suuttumus

Aristoteles kirjoittaa:” Suuttumusta herättää myös unohtaminen, esimerkiksi nimien, niin pieni asia kuin se onkin, sillä unohtaminenkin näyttää olevan väheksymisen merkki. Unohtaminen näet syntyy välinpitämättömyydestä ja välinpitämättömyys on puolestaan jonkinlaista väheksymistä” (Aristoteles 1997, 1379b30 – 1379b35).

Aristoteleen mielestä siis melko pienetkin loukkaukset voivat oikeuttaa suuttumuksen heräämisen. Voisi jopa sanoa, että nyky-yhteiskunnassa voitaisiin pitää melko pikkumaisena henkilöä, joka suuttuu ainoastaan siitä, että keskustelukumppani on unohtanut hänen nimensä. Toisaalta Aristoteleen mielestä kaikki loukkaukset eivät ole samanarvoisia, vaan niiden vakavuudessa on eroja.

Aristoteleen mukaan paras vaihtoehto saavutetaan, kun ihminen suuttuu oikeista asioista oikean verran. Liikaa tai liian vähän suuttuminen ei ole suotavaa. Aristoteleen mielestä on ”orjamaista” olla välittämättä millään tavalla itseensä kohdistuvista loukkauksista. Suuttumuksen tulee kuitenkin olla järjen, eikä intohimon ohjaamaa. (Aristoteles 2005, 1125b25 – 1126a10,)

Aristoteleen käsitys hyveellisestä toiminnasta on tähtäämistä keskiväliin. Hyveellinen ei ole ihminen joka toteuttaa hyveen mukaista ominaisuutta liikaa tai liian vähän, vaan sellainen joka pyrkii toimimassaan löytämään keskitien. Keskiväli sijoittuu kahden huonon toimintamallin väliin, josta toinen ilmenee ylireagoitina ja toinen taas reagoinnin puutetta. (Aristoteles 2005, 1106b5 – 1107a5.)

Aristoteleen ihanne järjen ohjaamasta ihmisestä näyttää oleva sellainen, että ihminen suuttuu, kun siihen on aihetta, mutta vain oikeissa olosuhteissa ja tekoon nähden oikean verran. Aristoteleen kriteereillä siis tuskin olisi hyväksyttävää esimerkiksi tappaa toinen ihminen sen takia, että hän

näpistää lompakkosi, vaan suuttumuksen määrä ja kesto pitää olla suhteutettu tehdyn teon vakavuuteen. Oikealla tavalla esiin tuotu suuttumus näyttää Aristoteleen näkökulmasta olevan juuri hyveellistä toimintaa. Ylireagointi ja suuttumuksen liioittelu ei ole oikea menettelytapa, mutta ei myöskään se, ettei suutu, vaikka siihen olisi syytä.

Aristoteles toteaaakin, että äkkipikaiset ovat taipuvaisia suuttumaan liian nopeasti, liian paljon ja asioista, joista ei tulisi suuttua, vaikka he nopeasti unohtavatkin suuttumuksensa, kunhan ovat saaneet tuotua tuntemuksensa julki. Sapekkaiksi hän taas sanoo ihmisiä, jotka suuttuvat kenelle sattuu ja lähes syystä kuin syystä. Katkerat taas hautovat hiljaa mielessään suuttumusta ja lientyvät vasta, kun ovat saaneet kostettua. Ilkeät taas ovat niitä, jotka suuttuvat vääristä asioista liikaa ja liian pitkäksi ajaksi ja eivätkä vielä rauhoitu ennen kuin ovat päässet antamaan samalla mitalla takaisin. Tällainen suuttumuksen liioittelu onkin Aristoteleen mukaan tyypillisempää kuin liiallinen suuttumuksen puute. (Aristoteles 2005, 1126a10 – 1126a30.)

Aristoteles kuitenkin myöntää, että oikeanlaisen suuttumuksen määrittely on vaikeaa. Suuttumuksen oikeutuksen määrittely on veteen piirretty viiva. Pienet heilahdukset suuntaan tai toiseen eivät välttämättä ole moitittavia, mutta on vaikea sanoa, missä vaiheessa ollaan jo ylitetty raja. Kuitenkin kiistatonta on, että ihanne olisi nimenomaan oikein mitoitettu suuttumus oikeista asioista. (Ibid 2005, 1126a30 – 1126b5.)

Tällainen oikealla tavalla oikeista asioista suuttuminen voidaan myös nähdä epäkohtien esiin tuomisena. Kuten aiemmin todettiin, Aristoteleen mukaan ihminen joka antaa itseänsä kohdeltavan, miten sattuu, on ”orjamainen”. Suuttumuksen esiintuominen voidaankin nähdä tapana tuoda esiin se, millaista kohtelua henkilö hyväksyy ja millaista ei.

3.4 Tunteiden sosiaalinen perusta

Martha Nussbaum on kirjassaan *Upheavals of Thought: The Intelligence of Emotion* tuonut ilmi oman kantansa tunteisiin olevan neostoalainen. Hänen mukaansa tunteita ei voida ymmärtää vain energian virtaamisena, sillä niillä on aina kohde. Toiseksi tunteiden objekti on aina intentionaalinen objekti eli se on henkilön itse tulkittavissa. Tunteet siis ovat jotakin sisäsyntyistä, joiden tulkitsijana voidaan pitää tunteiden, kuten suuttumuksen, kokijaa. (Nussbaum 2001, 27.)

Jos valitsemme neostoalaisen lähestymistavan, on suuttumus siis käsitettävä sisäsyntyiseksi johonkin asiaan kohdistuvaksi tunteeksi. Tunteet siis syntyvät lähinnä ihmisen sisäisissä prosesseissa, kuten esimerkiksi silloin kun nainen suuttuu. Naisen suuttumuksen objekti (vaikka tämä olisikin oikea henkilö) ei välttämättä ota vastaan suuttumuksen ilmaisuja, mutta suuttumus on yhtä kaikki herännyt ja sille on olemassa tietty objekti, tietääpä tämä olevansa suuttumuksen kohde tai ei.

Tunteissa on myös sosiaalista variaatiota kulttuurista riippuen. Kaikissa kulttuureissa, Nussbaum väittää, on jotakin eroja ainakin siinä, kuinka tyttöjä ja poikia kasvatetaan. Erityisen yleistä on se, että poikia ei rohkaista oppimaan taitoja äidiltään, kun taas tytöille äidin hallitsema kodin piiri tulee usein hyvinkin tutuksi. Myös esimerkiksi eri etnisten ryhmien lastenkasvatus voi poiketa toisistaan paljonkin, toisaalta jo ihan perheyksiköiden välisten ”kulttuurien” välillä on eroja. (Nussbaum 2001, 154.)

Tämän on jotain, joka tulee ilmeiseksi jo keskustellessa tuttavien kanssa perheiden sisäisistä käytännöistä. Esimerkiksi suuttumus voi ilmetä monella tapaa eri perheissä. Jonkun lapsuudenkodissa on voitu huutaa varsin rajuillakin äänenpainoilla, jonkun toisen kotona on pidetty hyisiä mykkäkouluja.

Nussbaum toteaa, että myös kieli muokkaa jossakin määrin käsitystämme tunteista, vaikka hän väittääkin, ettei kielen merkitys tunteiden muokkautumisessa ole niin silmiinpistävä kuin usein uskotaan. Yksi erityinen ongelma kielen vaikutusta tunteisiin pohtiessa onkin, että sitä on vaikea luotettavasti todentaa millään mittauksilla. Kielessä käytetyt sanat kuitenkin näyttävät vaikuttavan siihen, mikä on merkittävää kokemukselle. (Nussbaum 2001, 155-156.)

Suomen kielen käytänteistä kirjoittanut Leena-Maija Rossi on todennut, että yleensä Suomen kieltä on ajateltu melko sukupuolineutraalina, koska sanalla ”hän” ei ole feminiinistä tai maskuliinista muotoa. Tutkimuksissa on kuitenkin Rossin mukaan huomattu, että esimerkiksi jotkut ammattinimikkeet ovat sukupuolittuneita ja toisaalta taas kieltä käytetään sukupuolittuneesti. Hän itse tekee huomion, että journalistisessa kielessä mies-sana on pronominisoinut, minkä hän katsoo toimivan mieheyden erityislaadun painottamisen keinona. (Rossi 2010, 144 – 145.)

Suomen kielen voidaan katsoa siis näennäisestä sukupuolineutraalisuudestaan huolimatta olevan samalla sukupuolittunut ja näiden merkitysten kautta luovan myös tietynlaisia odotuksia. Vaikka

tiedämme, että naispalomiehiä on olemassa, yleensä ensimmäinen mielikuvamme palomiehestä on, että palomies on myös sukupuoleltaan mies.

Kolmas sosiaalinen variaatio, jonka Nussbaum mainitsee, ovat yksinkertaisesti sosiaaliset normit. Sosiaaliset normit omalta osaltaan määräävät sen, mitä tunteita ja tekoja pidetään hyvinä ja mitä huonoina. Etenkin hyväksyttävä käyttäytyminen tunneilmaisujen manifestoinnin yhteydessä vaikuttaa olevan pitkälle kulttuurisidonnainen. Nussbaum, joka on viettänyt Suomessa paljon aikaa, toteaa, että esimerkiksi suomalainen tunneilmaisu on harvoin yhtä huoletonta kuin amerikkalaisten, sillä suomalaiset ovat pääsääntöisesti amerikkalaisiin veljiinsä verrattuina kaikin puolin sisäänpäin kääntyneempiä. (Nussbaum 2001, 158.)

Myös se, kehen tunne, kuten suuttumus, on soveliasta kohdistaa, vaihtelee kulttuureittain sekä on myös osittain aikasidonnaista. Esimerkiksi antiikin Roomassa ja nykypäivän Amerikassa hyväksyttävät normit suuttumukselle ovat eronneet toisistaan. Mutta, on syytä huomata, että tämä soveliaisuus on myös sukupuolisidonnaista. Nussbaum toteaa, että amerikkalaisia pikkupoikia kuitenkin rohkaistaan ilmaisemaan aggressionsa, kun pikkutyttöjä puolestaan ei. (Nussbaum 2001, 163.) Tämä puolestaan on naisen näkökannalta ongelmallista, koska suuttumuksella tuodaan esiin se, että itseä on loukattu. Tällainen tunteiden ilmaisu on kuitenkin vaikeaa, jos ympäristö ei rohkaise tuomaan loukkauksia esiin.

Simone de Beauvoir puolestaan on todennut, että leikit ja unelmat viitoittavat tytöt passiivisuuden tielle. Lapsena tyttö vielä jaksaa kuitenkin yrittää saavuttaa saman aktiivisuuden ja itsenäisyyden kuin pojatkin. Tytöllä on kuitenkin jo tässä vaiheessa tiedossa, että naiseuden hyväksyminen on reitti luovuttamiseen ja itsetuhoon. (Beuavoir 2011, 54.)

Beauvoirin ja Nussbaumin kirjoitusten perusteella voidaan havaita, että jo nuorella iällä naisen suuttumusta aletaan havainnoida epäsuotuisana ja tyttöä rohkaistaan suorasti tai epäsuorasti olemaan vähemmän aktiivinen ja vähemmän aggressiivinen kuin poikaa. Tämä jo nuorena alkava sukupuolien jaottelu johtaa loppujen lopuksi siihen, että naisella ja miehellä ei ole tasa-arvoisia mahdollisuuksia tuoda suuttumusta esiin. Koska kuitenkin tämä eriyttäminen alkaa jo pienestä pitäen, voidaan se helposti nähdä luonnollisena ja tällöin kyseessä voidaan katsoa olevan valtarakenne, jota pyritään kätkemään, kuten Denise Thompson on kätkeyistä valtarakenteista argumentoinut. (kts. tämän työn sivu 7).

Nussbaum uskoo, että ihmisellä on valta vaikuttaa emootioihinsa. Ihmiset ovat laji, jotka pystyvät tekemään eettisiä päätöksiä, ja erottamattomasti eettiseen päätöksentekoon kuuluu myös se, että niihin vaikuttavat myös emootiot. Jos ne käsitetään pelkkinä ohikiitävinä impulsseina, ainut mahdollinen keino muuttaa niitä, olisi jollain tapaa nujertaa ne. Jos kuitenkin ajattelemme, että tunteilla on myös eräänlaista intentionaalista sisältöä, voimme myös vakuuttua siitä, että ihmiset voivat tehdä paljon muutakin tunteiden muokkaamiseksi kuin vain nujertaa ne. Tunteet voidaan myös asettaa arvioinnin kohteeksi sekä tarvittaessa muuttaa niitä. (Nussbaum 2001, 172-173.)

Ei kuitenkaan voida pitää minään itsestänselvyytenä, että ihmiset haluaisivat muuttua, sillä ihmisillä ei aina ole intressejä muuttua. Ei ole myöskään mitenkään varmaa, että ihmiset ymmärtäisivät, minkälaisia emootiokognitioita (*emotion-kognition*) heillä on. (Nussbaum 2001, 233.)

3.5. Nussbaumin kolme tietä

Nussbaum kritisoi Aristoteleen hyvityksen vaatimusta. Hän muistuttaa, että mikään hyvitys ei voi tehdä tehtyä tekemättömäksi. Molemmat (sekä tekijä että uhri) voivat kyllä kärsiä, mutta sellaista vaihtoehtoa ei ole, että alkuperäinen kärsimystä aiheuttava teko ei voi pyyhkiytyä pois. (Nussbaum 2016, 21 – 22) .

Tämä on tietysti kiistattomasti totta. Jos katkaisen kiukunpuuskassa Pekan sulkapallomailan, ei tekoa voi saada enää tekemättömäksi, vaikka tekisin mitä. Jos kuitenkin mietitään Aristoteleen hyvityksen vaatimusta Pekan suuttumus kuitenkin todennäköisesti lientyisi, jos tarjoutuisin korjaamaan mailan tai antamaan Pekalle oman mailani. Tällöin tunnustan, että Pekan suuttumus mailan rikkoutumisen johdosta on oikeutettua ja pyrkisin hyvittämään tekoni. Lisäksi kokisin todennäköisesti mailaa korjauttaessani taloudellista tappiota, joka aiheuttaisi vähintään lompakolleni kärsimystä tai menettäisin oman mailani, minkä jälkeen en enää pystyisi pelaamaan.

Nussbaum näkee, että suuttunut henkilö on ikään kuin tienristeyksessä, jossa hän voi valita kolmesta vaihtoehdosta, josta yksi on juurikin korvauksen vaatiminen. Nussbaum kuitenkin näkee tämän tien valitsemisen johtuvan enemmänkin haluttomuudesta hyväksyä tuskansa ja avuttomuutensa tilanteen edessä ja korvauksen (koston) etsiminen toimii välttelytekniikkana, joka pitää henkilön tarpeeksi kiireisenä, jotta hänen ei tarvitse kohdata tilannettaan silmästä silmään. (Nussbaum 2016, 29.)

Ihminen saattaa tosin tuntea aitoa tyydytystä saadessaan kompensaationsa, mutta Nussbaumin mukaan tämä johtuu kulttuurisesti opituista malleista, eikä näitä malleja ole syytä tukea, sillä ihmiset voivat oppia tuntemaan mielihyvää kaikenlaisista kamalista asioista ja hassuista kuvitelmista, eikä mielihyvälle pitäisi antaa painoarvoa normatiivista arviointia suoritettaessa. (Ibid 2016, 29.) Tämän näkemyksen mukaan vaikka Pekka siis saisi mielihyvää siitä, että kärsisin hänen mailansa rikkoutumisesta, ei sille välttämättä pidä antaa tämän näkemyksen mukaan painoarvoa, koska kyseessä on Pekan kulttuurisesti oppima malli.

Toinen tie, jonka suuttunut henkilö voi valita ja jota Nussbaum ei myöskään pidä hyvänä on nähdä väheksynnän koskevan ainoastaan suuttunutta henkilöä ja hänen arvoaan. Teon loukkaavuus siis aiheutuisi häpeästä ja nöyryytyksestä, jota teko on uhrilleen aiheuttanut. Nussbaumin mukaan tämä lähestymistapa ei kuitenkaan toimi, koska loukkaavaa tekoa tulee tarkastella sen aiheuttaman kärsimyksen kautta ja tekona sinänsä, eikä sen perusteella, kuinka nöyryyttävä teko on ollut uhrille tai uhrin lähipiirille. (Ibid 2016, 28 – 29.)

Tässä suhtautumistavassa on ongelmallista myös, se että uhrin eivät tässä tapauksessa todennäköisesti saa kaipaamaansa apua, jos loukkaavat teot kutistetaan koskemaan ainoastaan statuksen loukkaamista. Tekijän statuksen alentaminen ”hyvityksenä” ei myöskään luo tasa-arvoa, koska tällöin kaikki loukkaukset olisivat suhteessa haavoittuviin egoihin. Nussbaum kutsuu tätä narsistiseksi virheeksi tai statusvirheeksi. (Ibid 2016, 28 – 29.) Vaikka siis Pekka siis olisi suuttunut mailan rikkoutumisesta, ei Pekan tulisi ajatella asiaa sen kautta, kuinka paljon mailan rikkomisen on häntä nöyryyttänyt.

Mitä Nussbaum sitten tarjoaa vaihtoehdoksi? Hänen mukaansa suuttuneella henkilöllä on vaihtoehto valita myös tie, joka vie kohti paremman tulevaisuuden rakentamista, hyvinvointia. Tällöin huomio keskittyy yksittäisen tapahtuman sijasta suurempaan kokonaiskuvaan (Ibid 2016, 29 – 30). Tässä tilanteessa Pekka voisi esimerkiksi suunnata suuttumuksensa siihen, että alkaisi suunnitella vaikkapa vihanhallintaryhmiä sulkapalloilijoille, jotta jatkossa tilanteet pelikentillä eivät kärjistyisi siihen, että kanssapelaajien mailoja katkottaisiin.

Nussbaumin kolmas tie, muutoksen valitseminen myös samalla toimii keinona päästä suuttumuksesta eroon, sillä fokus on yhteiskunnan ja syyllisen kehittämisessä paremmaksi, ei retribuution toteutumisessa. Kyseessä ei Nussbaumin mukaan olekaan varsinaisesti suuttumus

sinänsä, vaan enemminkin kyseessä on myötätuntoinen toivo. Nussbaumin mukaan rationaalinen henkilö onkin kykenevä jättämään kiukun nopeasti taakseen. (Nussbaum 2016, 31.)

Nussbaum vaikuttaa siis ajattelevan, että järkevä ihminen luonnostaan ymmärtää, että suuttumus ei kannata ja pohtii pikemminkin kohennuskeinoja vallitsevan tilanteen parantamiseksi. Tällöin suuttumuksen sijasta voitaisiin heti keskittyä siihen, miten asioita voi kehittää. Mikäli tällainen lähestymistapa pystyttäisiin omaksumaan helposti, jäisi toki paljon pahaa mieltä kokematta. Lisäksi suuttunut ihminen saattaa pahimmillaan ainoastaan pyrkiä loukkaamaan loukkaajansa yhtä pahasti tai pahemminkin, jolloin välttämättä mitään tuottavaa ei tämän seurauksena synny. Tältä kantilta Nussbaumin ajatusmalli vaikuttaa varsin järkevältä päättelyketjulta.

Nussbaum toteaa, että kun suuttumuksessa on järkeä, se on normatiivisesti problemaattista, koska tällöin kyse on ainoastaan henkilön statuksesta. Silloin kun suuttumus taas on normatiiviselta kannalta hyväksyttävää ja keskittynyt loukkaukseen, siinä ei ole kuitenkaan järkeä, eikä se myöskään ole täysin normatiivisesti ongelmatonta. Tämän vuoksi järkevä ihminen on kykenevä nopeasti pääsemään eroon suuttumuksesta. Tulevaisuuteen suuntautuvasta, tuottavasta myötätuntoiseksi toivoksi muuttuneesta suuttumuksesta Nussbaum käyttää termiä *transition*, jonka olen vapaasti kääntänyt siirtymäksi. (Ibid 2016, 31.)

Nussbaumin mukaan useimmiten siirtymää edeltää ainakin lyhyt suuttumuksen hetki, johon liittyy jonkinlaista koston- tai hyvityksen halua, mutta joissakin harvinaisissa tapauksissa tämä vaihe voidaan ohittaa. Tällöin henkilön fokus suuntautuu jo valmiiksi suoraan siihen, miten tilannetta voidaan parantaa. Tällaista tilaa Nussbaum kutsuu nimellä *transition anger*, josta käytän löyhää suomennosta siirtymäkiukku. Siirtymäkiukku tunteva ei ajattele statustaan tai halua hetkeäkään hyvitystä kärsitystä vääryydestä, vaan keskittyy sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämiseen. Ainoastaan hyvin poikkeukselliset yksilöt voivat kokea siirtymäkiukkuu, paljon yleisempää on, että ennen siirtymää koetaan suuttumusta, johon liittyy myös halua saada hyvitystä. (Ibid 2016, 35 – 36.)

Nussbaumin ideaali siis vaikuttaa olevan suuttumuksen vastainen. Harvat poikkeusyksilöt pystyvät olemaan niin jaloja, että he eivät lainkaan takerru suuttumuksen verkkoihin, joissa tahdotaan korvausta koetusta loukkauksesta. Kuten aiemmin todettiin Nussbaumin mielestä korvauksen vaatiminen loukkaajalta ei kannata, koska se ei tee tehtyä tekemättömäksi. On parempi keskittyä hyvinvoinnin lisäämiseen tulevaisuudessa.

Aristoteleen mukaan suuttunut haluaa suuttumuksensa tulevan havaituksi (Aristoteles 1997, 1382a5). Siirtymäkiukussa henkilökohtaisille tunteille ei vaikuta juurikaan olevan tilaa, kun toiminta suuntautuu sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämiseen, mikä teoriassa kuulostaa ideaaliselta, koska suuttumus normaalisti nähdään negatiivisena tunteena ja sosiaalisen hyvinvoinnin lisääminen toivottavana asiana, mutta ei välttämättä käytännössä ole sitä.

Nussbaum myöntää, että usein suuttumus voi olla hyvin perusteltua (*well-grounded*), vaikkakin hän kieltäytyy käyttämästä siitä sanaa oikeutettu. Hyvin perustelulla suuttumuksella hän tarkoittaa sitä, että suuttumuksen aiheuttaneen tapahtuman tiedollinen sisältö on käsitetty oikein. Henkilöllä on oikea käsitys siitä, mitä on tapahtunut ja mikä on tehdyn teon vakavuusaste. Kaikki muu on siis oikein ymmärrettyä paitsi toive korvauksesta. Nussbaumin mielestä suuttumus, johon liittyy toive hyvityksestä, on nimittäin teon vakavuudesta riippumatta eettisesti tuomittavaa ja ihmisen tulisi keskittyä siirtymään ja hyvinvoinnin kasvattamiseen tulevaisuudessa. (Nussbaum 2016, 35,93.)

Nussbaum näkee suuttumuksen ja toiveen korvauksesta haitallisena. Korvaus ei tee tekoa tekemättömäksi ja ainoastaan statukseen liittyviin loukkauksiin keskittyminen on hedelmätöntä. Kuitenkin voitaisiin argumentoida Nussbaumia vastaan, että myös aidon, oikean suuttumuksen voi nähdä johtavan myös hyviin asioihin ja tulevaisuuden hyvinvoinnin lisäämiseen ja olevan etenkin naisille erittäin tärkeää. Naisten alisteisen aseman takia suuttumuksen ilmaisu toimii heille välineenä näyttää, että tietty toimintatapa ei ole heidän näkökulmastaan oikein ja nostaa yhteiskunnallisia ongelmia julkisen keskustelun alaiseksi.

3.6. Suuttumuksen alueet

Intiimit suhteet ovat Nussbaumin mukaan erityisiä, koska ne ovat merkityksellisiä sen kannalta, miten oman elämän koetaan sujuvan. Intiimit suhteet tarjoavat mahdollisuuden olla haavoittuva, koska ne perustuvat luottamukselle. Intiimeihin suhteisiin liittyy mahdollisuus niiden rikkoutumisesta ja lisäksi intiimit suhteet tyypillisesti muodostetaan sellaisten ihmisten kanssa, joista me pidämme. (Nussbaum 2016, 93 – 95.)

Intiimit suhteet ovat siis suhteita, jotka muodostamme kaikkein läheisimpien ihmisten kanssa ja joissa olemme haavoittuvia, koska luotamme toiseen osapuoleen. Koska intiimit suhteet muodostetaan ihmisten kanssa, joita useimmiten rakastamme tai joista vähintään pidämme, voidaan olettaa, että intiimit suhteet ovat pääsääntöisesti ihmisille kaikista merkityksellisimpiä suhteita.

Intiimeitä suhteita ylläpidetään usein juuri kaikista eniten kodin piirissä. Koti on kuitenkin naiselle vaarallinen paikka. Naisen riski joutua väkivallan kohteeksi on suurimmillaan juuri omassa kodissaan (Husso 1994, 130). Kaikki intiimeissä suhteissa tapahtuvat loukkaukset eivät siis ole missään nimessä mitättömiä, vaikkakin suurin osa loukkauksista ei vakavuudessaan yllä samalle tasolle tai luo uhkaa fyysiselle koskemattomuudelle.

Nussbaum kommentoi, että vaikkakin hän on stoalaisten kanssa siitä yhtä mieltä, että vähemmän läheisissä suhteissa pois tolaltaan meno on yleensä turhaa, hän ei kuitenkaan yhdy tähän ajatukseen, kun kyseessä on intiimit ihmissuhteet. Kuitenkaan Nussbaum ei tästäkään huolimatta näe suuttumusta oikeana ratkaisuna edes intiimeissä ihmissuhteissa. Koska intiimeissä ihmissuhteissa on välttämätöntä olla haavoittuva, tällöin myös suru on usein oikeutettua ja arvokasta. Myös suuttumus ihmissuhteissa voi olla usein hyvin perusteltua, mutta silti toive takaisinmaksusta ei ole oikeutettua ja on maagista ajattelua uskoa, että hyvitys korjaisi tilanteen. (Nussbaum 2016, 97,113,127.)

Läheisissä ihmissuhteissa koetut loukkaukset voivatkin tuntua erityisen ankarilta, koska ne kohdistuvat meihin niiden ihmisten taholta, joihin luotamme ja joita rakastamme. Esimerkiksi tuntemattoman meihin kohdistama väkivalta, niin väärin ja loukkaava kuin se onkin, ei ole sama asia kuin, jos väkivalta tulee läheisen ihmisten taholta. Tällöin ainoastaan fyysistä koskemattomuutta ei ole rikottu, vaan myös luottamuksemme siihen, että läheisissä suhteissa keskenään olevien ihmisten pitäisi pääsääntöisesti toivoa toisilleen hyviä asioita.

Nussbaum toteaa, että suuri osa suuttumusta aiheuttavista asioista tapahtuu keskialueella (*Middle realm*). Keskialueella hän tarkoittaa aluetta, jolla kommunikoimme muiden ihmisten kanssa, jotka eivät kuitenkaan kuulu välittömään lähipiiriimme. (Nussbaum 2016, 138.)

Tällaisessa kanssakäymisessä tapahtuu myös suuri osa niistä loukkauksista, joissa naisen suuttumusta vähätellään ja se jätetään huomiotta juuri siitä syystä, että suuttuja on nainen. Ihmiset, jotka ovat meille hyvin läheisiä ja tärkeitä, oletettavasti tahtovat edes hiukan yrittää ottaa huomioon rakastamansa ihmisen tunteet tai mikäli eivät halua, tämä useimmiten johtuu muista syistä kun sukupuolesta.

Nussbaumin mukaan keskialue koostuu useista tekijöistä ja keskialueella ilmenevät loukkaukset voivat vaihdella melko viattomista ja vähäisistä loukkauksista hyvinkin vakaviin. Nussbaum toteaa, että lukuun ottamatta henkilön tai henkilön lähipiirin hyvinvointiin kohdistuvia loukkauksia, keskialueella ilmenevät loukkaukset eivät ole sellaisia, joiden takia kannattaisi mennä pois tolaltaan, vaikkakin tarpeeksi törkeään käytös voidaan kohdata siirtymäkiukun avulla siitä näkökulmasta, miten tilannetta voitaisiin kohentaa. (Nussbaum, 2016 139 – 140.)

Nussbaumin keskialue on myös alue, jolla naisten voisi ajatella olevan kaikista heikoimmalla. Monet keskialueen loukkaukset eivät ole laillisessa mielessä rikoksia, mutta yhtä lailla ne nakertavat naisen omanarvontuntoa. Tällaisiin loukkauksiin puuttuminen voi olla vaikeampaa kuin intiimeissä suhteissa tapahtuviin loukkauksiin, koska Nussbaumin mainitsema intiimeihin suhteisiin kuuluva luottamus puuttuu, eikä toisen osapuolen hyvään tahtoon voi samalla tavalla luottaa.

Naiselle suuttumuksen esiintuonti keskialueella tapahtuvien loukkausten johdosta voi olla hyvin vaikeaa, vaikkakin Nussbaumin kanta asiaan, kuten aikaisemmin todettiin, on se, että keskialueella tapahtuneista loukkauksista ei ole syytä loukkaantua, ellei kyseessä ole hyvinvointiin kohdistuva loukkaus.

Kuitenkin väitän, että keskialueella tapahtuvat loukkaukset ovat loukkauksia, joihin naisen on miestä vaikeampi reagoida halutessaan suuttumuksella siksi, että nämä loukkaukset eivät tapahdu kotikentällä, vaan ”keskialueella”. Nainen ei ole kotonaan keskialueella eivätkä muut pelaajat ole yhtä tuttuja tai tuttuja lainkaan toisin kuin intiimeissä suhteissa tapahtuvassa kanssakäymisessä. Tällöin myös tilanteen tuomittavuus voi jäädä epäselväksi.

Naisten ahdistelusta kirjoittanut Ilka Kangas on kuvaillut sitä, kuinka julkisella paikalla tapahtuvassa lähentelytilanteessa, tai tilanteessa johon liittyy uhka tilanteen muuttumisesta lähentelyksi, nainen on heikoilla. Nainen ei uskalla ilmaista ärtymistään, koska hän pelkää, että tässä tapauksessa tilanne saattaa eskaloitua pahemmaksi ja nainen saattaa jopa joutua aggressiivisen käytöksen kohteeksi. Koska naista ei ole kasvatuksella rohkaistu pitämään puoliaan, on hänen strategiansa tämäntyyppisissä tilanteissa usein väistely ja myötäily – tilanteen pitäminen sopuisana. (Kangas 1994, 111.)

Tällainen konfliktien välttelyn strategia johtaa siihen, että loukkaaja ei edes välttämättä tajua syyllistyneensä moraalisesti moitittavaan käytökseen. Ja voidaanko miestä syyttää tästä? Jos

lähentely-yritykseen vastataan naureskelulla tai edes suhteellisen myötämielisellä vastauksella, on helppo ajatella, että kyseisenlainen käyttäytymismalli on täysin hyväksyttävää ja ehkä jopa naista miellyttävää. Keskialueen loukkauksilla onkin iso riski jäädä noteeraamatta ja muuttua sosiaalisesti hyväksytyiksi käytännöiksi.

Kolmas alue, jolla suuttumusta Nussbaumin väitteen mukaan ilmenee, on poliittinen alue, joka muitten alueitten tapaan on täynnä valheellisia sosiaalisia arvoja. Hänen mukaansa suuri osa ihmisistä moderneissa yhteiskunnissa on takertunut pitämään tärkeinä kilpailua, statusta, miehistä kunniaa ja kostoja. (Nussbaum 2016, 174 – 175.)

Nussbaumin mukaan monesti yhteiskunnassa suuret massat haluavat rangaista rikoksen tekijää häpäisemällä tekijää ja leimaamalla hänet, mutta tämän ei pitäisi olla lähtökohtana. Häpeälle perustuvat rangaistukset keskittyvät pikemminkin tekijän leimaamiseen sen sijaan, että itse rikos stigmatisoitaisiin. (Nussbaum 2016, 198 – 199.)

Vaikka Nussbaum suhtautuu hiukan eri tavalla eri alueilla tapahtuviin loukkauksiin vaikuttaa selkeästi implikoidulta, että siitä huolimatta, suuttumus ei koskaan ole vastaus. Varsinaisissa rikostilanteissa jonkinlainen rangaistus voi tulla kyseeseen, mutta tällöinkin lähtökohtana ei tunnu olevan rankaiseminen. Intiimeissä ihmissuhteissa taas surun tunteminen vaikuttaa olevan hänen mielestään kohtuullista, mutta jälleen kerran suuttumus ei.

Vaikka Nussbaumin näkökulma luo kuvan varsin ideaalisesta yhteiskunnasta, on kuitenkin kysyttävä, onko Nussbaumin esittelemä antisuuttumuksen strategia realistinen alistetussa asemassa olevien ryhmien, kuten naisten näkökulmasta? Tulisivatko naiset lainkaan kuulluksi, jos heillä ei olisi edes teoreettista mahdollisuutta käyttää suuttumusta tehokeinona saada sanomansa perille?

Naisen suuttumusta, kuten myöhemmin tulemme tarkastelemaan, ei muutenkaan oteta läheskään aina hyvin vastaan, joten olisiko naisella mahdollisuutta saada sanomaansa lainkaan perille ilman suuttumista tehokeinona ja energianlähteenä?

3.7. Onko suuttumus hyveellistä vai paheellista?

Artikkelissaan ”Virtuous and Vicious Anger” Nicolas Bommarito ilmoittaa hylkäävänsä sekä näkemyksen siitä, että suuttumus on hyveellistä sekä siitä, että suuttumus on paheellista.

Suuttumuksen tekee hänen mukaansa hyveelliseksi tai paheelliseksi se, mitä piilossa olevia huolia (*concern*) sen avulla tuodaan esille. (Bommarito 2017, 1.)

Bommarito lähestyy suuttumusta huomattavan eri näkökulmasta kuin Aristoteles ja Nussbaum, joista edellinen vaikuttaa ajattelevan, että suuttuminen on oikeissa tilanteissa nimenomaan hyveellistä ja jälkimmäinen ajattelee, että suuttumuksesta on aina haittaa yhteiselle hyvälle ja mahdollisesti yksilölle itselleenkin. Bommarito taas vaikuttaa ajattelevan suuttumuksen ja sen oikeutuksen riippuvan siitä tuodaanko sen avulla esiin moraalisesti hyväksyttäviä huolenaiheita vai ei.

Bommarito tarkastelee suuttumusta laajemmassa merkityksessä kuin ainoastaan tunteena. Hän toteaa, että suuttumus voi olla myös pitkäaikaista ja enneminkin asenne. Esimerkkinä hän käyttää sitä, että jos joku ilmoittaa olleensa veljelleen suuttunut vuosia, ei hän kuitenkaan koko ajan kärsi fyysisistä suuttumuksen oireista. Bommariton kriteerit suuttumukselle ovatkin ainoastaan, että suuttumus on taattua ja että sitä voi ainakin joskus käyttää sen ilmaisemiseen, mikä meille on tärkeää. (Bommarito 2017, 2.)

”Anger, Virtue and Oppression” -artikkelin kirjoittanut Macalester Bell on myös ottanut kyseisessä artikkelissa kantaa pitkäkestoiseen suuttumukseen. Hän argumentoi, että aristotelelainen käsitys soveliaasta suuttumuksesta ei toimi tilanteessa, jossa suuttuja on alistetussa asemassa ja olosuhteet eivät ole millään tapaa ideaaliset suuttumuksen osoittamiselle. Alistetut törmäävät tämän tästä heihin kohdistuvaan vääryyteen ja monesti heiltä saattaa puuttua myös sekä yhteisön kyky että riittävät taidot tuoda suuttumuksensa esiin pätevästi. Jatkuva suuttumus estää suuttunutta kiinnittämästä huomiota muuhun. Bellin mukaan tällainen jatkuva suuttumus estää ihmistä elämästä aidosti hyvää elämää, eikä tällainen ihminen pysty muodostamaan kovinkaan läheisiä ihmissuhteita muiden kanssa, koska suuttumus tekee hänestä epäluottavaisen muita kohtaan ja suuttumus on ajatusten pääasiallinen kohde. (Bell 2009, 171 – 173.)

Kuitenkin itse näkisin, että tilanteet, joissa Bellin kuvaama jatkuvan suuttumisen tila voisi tulla kyseeseen, ovat melko harvassa. Ihminen sopeutuu osaansa, epäreiluunkin sellaiseen ja harva jaksaa tehdä jatkuvaa aktiivista vastarintaa, ainakaan sillä intensiteetillä, että mahdollisuus elää hyvää elämää tärveltyisi. Siitä huolimatta on paikkaansa pitävää, että alistetun mahdollisuudet tuoda suuttumustaan ilmi, ovat tuskin koskaan samanarvoiset kuin paremmassa asemassa olevan.

Paremmassa asemassa olevan on huomattavasti helpompi saada suuttumukselleen hyvä vastaanotto ja hänen suuttumuksensa nähdään helpommin oikeutettuna.

Alistetun naisen vihanilmaukset leimataan usein epänormaaleiksi naisiin kohdistuvista epätoivotuista lähentely-yrityksistä kirjoittaneen Ilka Kankaan mukaan siitä huolimatta, että alistaminen synnyttää suuttumusta. Nämä naisen vihanilmaukset osoittavat muiden silmissä sen, että nainen on jotenkin omituinen, ylireagoiva, eikä ainakaan vakavasti otettava. (Kangas 1994, 109.) Tällainen asenneilmapiiri luo helposti tilanteen, jossa miehen osoittama suuttumus nähdään rationaalisenä tapana viitata vallitseviin epäkohtiin, kun naisen suuttumus taas nähdään turhanpäiväisenä kitinä.

Jos taas ajatellaan pitkäaikaista suuttumusta Bommariton argumentin perusteella asenteena, voitaisiin ajatella, että suuttumus on välillä ”aktiivinen” ja välillä ei. Ihmisillä on monia asenteita ja uskomuksia, joita ei kuitenkaan aktiivisesti toteuteta kaiken aikaa. Jos Martti ajattelee, että hän on huono leipomaan, tämä asenne tulee Martin mieleen todennäköisesti ainoastaan silloin, kun hänen tulisi leipoa tai leipominen tulee hänen mieleensä. Ei ole kuitenkaan todennäköistä, että Martin koko elämä pyörisi leipomisen ympärillä siitäkään huolimatta, vaikka hän erityisen intohimoisesti haluaisi olla leipuri. Tietenkin pitkäaikainen suuttumus sinänsä voi heikentää yksilön elämän laatua, mutta on toinen kysymys, voiko sen ajatella pääsääntöisesti estävän hyvän elämän elämisen.

Bommarito argumentoi, että suuttumus on hyveellistä, jos sen kautta ilmaistaan huolta moraalisesti hyvistä asioista, vaikkakin hän kieltäytyy erittelemästä, mitä nämä moraalisesti hyvät asiat ovat. Hän toteaa myös, että vaikka hänen mielestään suuttumus voi olla hyveellistä, ei sen puute ole välttämättä paheellista edes silloin, kun suuttumukseen olisi perustellut syyt. (Bommarito 2017, 3.)

Bommarito huomauttaa, että monet ajattelijat ovat väittäneet, että suuttumus sisältää halun loukata suuttumuksen kohdetta. Hänen mukaansa tämän ajattelutavan omaksuminen tarkoittaisi, että suuttumuksen päätavoitteena on takaisinmaksu, satuttaa puolestaan loukkaajaa. Tällöin voidaan vetää johtopäätös, että koska kostonhimo tähtää loukkaajan satuttamiseen ja suuttumukseen sisältyy aina kostonhimoa, on myös suuttumus moraalisesti paheellista. (Bommarito 2017, 4 – 5.)

Kuitenkaan Bommarito itse ei ole sitä mieltä, että suuttumukseen aina liittyy halu loukata toista. Yhtenä esimerkkinä tästä hän esittää, että kun tytär suuttuu isälleen siitä, että hän jatkuvasti

keskeyttää tyttären jutut, ei tytär kuitenkaan toivo, että isälle tapahtuisi mitään pahaa – hän ainoastaan toivoo, että isä lakkaisi jatkuvasti keskeyttämästä. (Ibid 2017 4 – 5.)

Tämä näkökanta suuttumuksesta eroaa Nussbaumin ja Aristoteleen käsityksistä siinä, että suuttumukseen liittyisi aina halu saada hyvitys kärsitystä vääryydestä. Bommariton käsitykseen yhdyin siltä osin, että sellaisissa tilanteissa, kun kyseessä ei ole kovin vakava loukkaus, me kuitenkin emme yleensä halua, että toinen saisi jonkinlaisen rangaistuksen teoistaan, koska tekoja ei arvoteta kovin pahoiksi asioiksi ja niitä voidaan pitää lievimmillään ainoastaan hieman ärsyttävinä

Esimerkiksi Bommariton esimerkissä tytär todennäköisesti tietää, että hänen isällään on taipumusta keskeyttää hänen puheensa, joten vaikka hän suuttuukin, niin todennäköisesti hän on myös osannut odottaa, että isä ei välttämättä anna hänen rauhassa kertoa asiaansa.

Ei myöskään ole ilmeistä, että suuttumus olisi haitallista, Bommarito argumentoi. Suuttumuksesta voi olla päinvastoin selvää hyötyä, ainakin vakavammissa tilanteissa. Hän valottaa tätä kuvailemalla tilannetta, jossa naisen ei uskota joutuneen seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. Suuttumuksen avulla nainen pystyy säilyttämään oman arvontuntonsa sen sijaan, että hän hyväksyisi muiden harhaluulot. Lisäksi Bommarito huomauttaa, että ainoastaan sillä perusteella, että joku tila olisi meille haitaksi, ei voida vetää johtopäätöstä, että kyseinen tila siltikään olisi moraalisesti paheksuttava tai toisinpäin. (Bommarito 2017, 8.)

Bommarito vaikuttaa siis sanovan, että jonkun asian hyveellisyyttä ja paheellisuutta ei voida johtaa siitä, miten jokin asia meihin vaikuttaa. Suuttumuksella voikin olla aivan suuttumuksen vastaanottajan suhtautumisesta riippuen erilaiset seuraukset, vaikka lähtötilanne olisi sama. Jos suutun ystävälleni, joka on lainannut lupaa kysymättä uutta moottorisahaani, voi tästä seurata minulle hyvää, mikäli ystäväni, jolla muutenkin on taipumusta lainata tavaroitani, ottaa opikseen, eikä enää salaa lainaa tavaroitani.

Toisaalta suuttumuksesta saattaa seurata myös pahaa, mikäli vastavuoroisesti ystävä itsekkin suuttuu, ystävyys päättyy, enkä edes saa takaisin moottorisahaani. Kuitenkin lähtötilanne on lopputuloksesta riippumatta se, että mielestäni tavaroiden lainaaminen ilman lupaa on väärin ja tuon sen julki ilmaisemalla suuttumukseni ystävälleni.

Bommarito tyrmää myös väitteet siitä, että suuttumus estää meitä saavuttamasta tavoitteitamme tai vie meiltä itsekontrollin ja sotkee järkevän ajattelun. Hän toteaa, että ainakin joissakin asioissa suuttumus auttaa meitä saavuttamaan tavoitteemme, vaikka jossain tilanteissa suuttumus voi toki olla myös este. Mitä itsekontrolliin tulee, Bommarito toteaa, että ihmiset kokevat suuttumuksen eri lailla ja jotkut pystyvät suuttuneina toimimaan varsin kontrolloidusti. Jossakin tapauksissa suuttumus voi jopa toimia omien huolien ilmaisutapana ja auttaa saamaan oman elämän kontrolli takaisin. (Bommarito 2017, 8 – 10.)

Bommarito torppaa yleisimpiä argumentteja suuttumuksen paheellisuudesta, mutta välttää ottamasta positiota, josta käsin suuttumus nähtäisiin aina hyveellisenä tai hyödyllisenä. Päinvastoin vaikuttaa siltä, että hän pyrkii osoittamaan, että suuttumuksen seuraukset voivat olla hyödyllisiä tai haitallisia, mutta ei voida yleistää, että kaikki suuttumus olisi automaattisesti paheellista.

Bommarito toteaaakin, että suuttumuksen hyveellisyys ja paheellisuus määrittyy sen perusteella, mistä aiheesta se nousee. Jos suuttumus kumpuaa moraalisesti katsottuna hyvästä syystä, kuten toisten hyvinvoinnista, on suuttumus hyveellistä, mutta jos suuttumuksen pohjalla on moraalisesti paheksuttavat syyt, kuten halveksunta, on myös suuttumus paheellista. Hän myös toteaa, että jos suuttumuksen moraalisuus määritellään näin, voi suuttumus olla hyveellistä, vaikka se olisi tilanteeseen nähden epäsopevaa tai ylimitoitettua. Toisin kuin Aristoteleen mielestä, Bommariton mukaan voimme myös suuttua niiden puolesta, jotka eivät ole meille läheisiä sekä suuttua myös kuolleille. (Bommarito 2017, 12,18.)

Bommarito arvioi suuttumuksen hyveellisyyttä sen perusteella, osoitetaanko suuttumusta moraalisesti hyveellisistä syistä vai ei. Tällöin arvioinnin kohde siirtyy enemmän suuttumuksen perusteisiin kuin siihen, onko suuttumus toimintamallina sinänsä hyveellistä.

Bommariton mukaan syy siihen, miksi suuttumus niin usein vaikuttaa paheelliselta, johtuu siitä, että usein suuttumus syttyy varsin itsekkäistä syistä. Usein suuttumuksen syynä on joku omaan persoonaan kohdistuva loukkaus tai se, ettemme saa tahtoamme lävitse. Bommariton mukaan kuitenkin siitä, että jotkut suuttumuksen osoitukset ovat paheellisia, ei kuitenkaan voida johtaa sitä, että kaikki suuttumus olisi paheellista. (Bommarito 2017, 17.)

Bommarito myöntää itsekin, että monien eri tekijöiden vuoksi moraalinen arviointi on vaikeaa (Bommarito 2017, 14). Arkielämässä tämä usein todentuu monien motiivien ja huolenaiheiden

sulautuessa yhteen, kun suutimme. Saati sitten muiden, mutta myös henkilön itsensäkin voi olla vaikea kohdistaa katseensa realistisesti siihen, mitkä ovat perimmäiset syyt suuttumuksen taustalla. Ei ole mahdotonta ajatella, että usein ihmiset selittävät itselleen ja muille suuttumuksensa tarkoitusperät jalommiksi kuin ne oikeasti ovat tai ovat jopa epävarmoja omista tarkoitusperistään.

Ongelmallista suuttumuksen moraalisen arvioinnin kannalta voi olla se, että todellisessa elämässä moraalisesti hyveelliset huolenaiheet ja itsekkäät syyt mitä todennäköisemmin ilmenevät limittäin ja samanaikaisesti. Jos kollegani ja itseni välillä on jo pitempään ollut kränää toimiston asioihin liittyvistä asioista ja pidän kollegaani ärsyttävänä takakireänä tärkeilijänä, voi viimeinen pisara olla, jos kollega esimerkiksi kohtelee julmasti siivojaa. Tällöin suuttuminen siivojaan kohdistuvasta kaltoin kohtelusta voi olla todella peräisin moraalisesti hyveellisestä huolenaiheesta. Siihen voi kuitenkin sekoittua samalla halua näpäyttää työkaveria sen vuoksi, että myös hänen omasta näkökulmastani ärsyttävä luonteensa suututtaa minua.

Bommarito myös muistuttaa, että ollakseen hyveellinen ei ihmisen välttämättä tarvitse osoittaa suuttumusta, niin kauan kuin hän kuitenkin edelleen välittää moraalisesti hyvien asioiden toteutumisesta. Ihmiset ovat erilaisia ja käyttävät eri keinoja huolenaiheiden esiin tuomiseen ja esimerkiksi ihmisen temperamentti vaikuttaa siihen, kuinka helposti hän ilmaisee moraalista huolta suuttumuksen avulla. (Bommarito 2017, 22 – 23.)

Myös filosofi Nomy Arpaly on todennut artikkelissa ”Moral Worth”, että henkilön huolenaiheen syvyyttä ei voi päätellä ainoastaan tunteenpuuskien perusteella, eikä niitä tule pitää minään erehtymättöminä indikaattoreina. Hän pitää tunteita kuitenkin jollain tapaa luotettavana indikaattorina kognitiivisten ja motivaationaalisten taipumusten lisäksi. Kuitenkin mitä tärkeämpää moraalilla ihmiselle on, sitä enemmän se vaikuttaa myös ihmisen tunnemaailmaan. (Arpaly 2002, 234.)

Bommarito antaa esimerkin kahdesta sotilaasta, jotka saapuvat keskitysleirille, joista toinen tuntee suuttumusta ja toinen ei siitä huolimatta, että molemmat pitävät ihmisten kärsimystä yhtä vakavana huolenaiheena. Siihen, minkälaisia tunteita koemme vaikuttaa näet monet erilaiset seikat, kuten aivokemia, oma kulttuurihistoriamme sekä se minkä luonteisia olemme. On myös mahdollista, että moraalinen huoli samasta asiasta saa toisen tuntemaan surua ja toisen suuttumusta. (Bommarito 2017, 21).

Bommarito tuntuu suhtautuvan itse asiassa suuttumukseen melko neutraalisti ilmaisutapana sinänsä. Suuttumus on hyväksyttävää, jos sen vaikuttimena ovat moraalisesti hyväksyttävät syyt, mutta suuttumus ei ole moraalisesta hyveellisyyden vaatimus. Bommariton huomautus siitä, että ihmisten eroavaisuudet johtavat siihen, että osa ilmaisee suuttumusta ja toiset eivät, johtaa kuitenkin kysymykseen onko naisten kohdalla suuttumuksesta pidättäytyminen vapaaehtoinen valinta vai ohjaako yhteiskunta ja vallitsevat olosuhteet naista olemaan ilmaisematta suuttumustaan?

3.8. Mikä on suuttumuksen tuottavuuden merkitys?

Suuttumuksen sopivuudesta kirjoittanut Amia Srinivasan on argumentoinut, että suuttumus on muutakin kuin seurauksiensa summa. Vaikka suuttumus olisikin haitallista, se saattaa silti olla sopiva vastaus vallitseviin olosuhteisiin. Hänen mukaansa filosofiassa suuttumusta on puolustettu sen eduilla. Srinivasan halua kuitenkin esittää lukijalleen kysymyksen siitä, voiko epätuottavakin suuttumus olla kuitenkin sopivaa? (Srinivasan 2018, 126.)

Srinivasanin mukaan suuttumuksesta tekee ymmärrettäväksi se, että koettu loukkaus sisältää myös moraalisesta rikkomuksen. Moraalisella rikkomuksella ei tarkoiteta sitä, että asiat eivät pelkästään mene oman mielen mukaan. Moraalinen rikkomus on rikkomus sitä vastaan, miten asioiden pitäisi olla. Jos suuttumuksen aihe ei sisällä moraalista rikkomusta, ei myöskään suuttumus ole sopivaa. (Ibid 2018, 128 – 129.)

Srinivasanin ajattelutavan perusteella siis esimerkiksi tilanteessa, jossa haluaisin lähteä ystäväni kanssa keilaamaan, mutta ystäväni kieltäytyy, koska hän haluaa mieluummin nyplätä illan pitsiä, tilanne on kieltämättä kannaltani kurja. Joudun etsimään jonkun toisen seuralaisen tai menemään keilaamaan itsekseni. Kyseessä ei kuitenkaan ole yleisten normien mukaan minkäänlainen moraalisesta rikkomus.

Srinivasan kritisoi Nussbaumin näkemystä siitä, että suuttumus ei ole koskaan sopivaa, koska kyseessä on joko valheellinen luulo siitä, että kosto korjaisi loukatulle tehdyn vahingon tai sitten kyseessä on moraalisesta arveluttava halu halventaa loukkaajaa, koska hän on loukannut meitä. Srinivasanin mielestä tämä oli totta ehkä entisaikoina, mutta, nyky maailman kanssa tällä ei ole korresponssia. Hän pohtii, että suuttumus sellaisena kuin sen ymmärrämme saattaakin muuttua aikojen saatossa. (Ibid 2018, 129.)

Väitettä siitä, että aika ja ympäröivä kulttuuri muuttuu, on lähes mahdotonta kiistää. Jopa 20 vuotta sitten maailma oli hyvin erilainen kuin nyt, saati sitten, kun ajallista etäisyyttä tulee vielä enemmän. Aristoteles esimerkiksi kirjoittaa *Nikomakhoksen etiikassa*, että tehtävät työt ovat jakautuneet naisten töihin ja miesten töihin, ja yhteisen hyvän vuoksi kumpikin tekee osuutensa (Aristoteles 2005, 1162a20).

Toki länsimainen nykyfilosofikin voi argumentoida kyseisen väitteen puolesta, mutta tuskin Aristoteleen tapaan muutamalla irtonaisella sivulauseella (ainakaan jos haluaa tulla vakavasti otetuksi). Vaikka länsimaisessa nyky-yhteiskunnassa tasa-arvo tuskin täydellisesti toteutuukaan, ei enää pidetä annettuna, että toiset työt kuuluvat naisille ja toiset miehille, mikä Aristoteleen aikana taas lienee ollut aivan luonnollinen olettama.

Toisaalta Aristoteles on filosofi, jonka ajatuksia tutkitaan vuosikymmenestä ja vuosisadoista toiseen. Ehkä jotkut tietyt kohdat saattavat vaikuttaa siltä, etteivät ne ole aivan tätä päivää, mutta on oma kysymyksensä voiko esimerkiksi Aristoteleen ajatuksia suuttumuksesta pitää vanhentuneina. Muuttuko loppujen lopuksi ihmisluonne, vaikka kaikki muu ympäriltä uudistuisi?

Srinivasan väittää, että suuttumus ei välttämättä tarkoita, että halutaan loukkaajan kärsivän. Suuttumuksen päämääränä ei ole siis aina maksaa samalla mitalla takaisin. Pikemminkin halutaan, että loukkaaja tunnustaa loukatun tuskan ja tajuaa tekemänsä vääryyden. Loukkaajalle voi tuottaa tuskaa tajuta tekemänsä vääryys ja toiselle aiheuttamansa tuska eli tässä mielessä, Srinivasan myöntää, voidaan ajatella, että halutaan loukkaajan kärsivän. Tunnistamisen halu ja kostonhimo poikkeavat kuitenkin toisistaan, eivätkä ole sama asia. Tunnustuksen halu suuttumuksen motivaationa tekee samalla tyhjäksi väitteen siitä, että suuttumukseen liittyisi aina kostonhalu. (Srinivasan 2018, 129 – 130.)

Suuttumuksen motivaattorina ei siis aina vaikuta olevan varsinaisesti loukkaajan rankaiseminen, vaan tunnustuksen saaminen. Suuttunut haluaa, että loukkaaja huomaa loukanneensa ja ymmärtää, mitä hän on tehnyt ja millaista vahinkoa aiheuttanut.

Myös filosofi ja radikaalifeministiteoreetikko Marilyn Frye on puhunut suuttumuksesta nimenomaan suuttumuksen huomaamisen, tunnustamisen näkökulmasta. Hän väittää, että suuttumus on omalla tavallaan verrattavissa puheeseen. Suuttumus ei voi toteutua, ellei sitä

ymmärretä, eikä puhetta voida pitää menestyksekkäänä viestintätapana, jos se menee kuuroille korville. (Frye 1983, 88 – 89.)

Frye argumentoikin, että suuttumus on samalla vaatimus saada kunnioitusta ja suuttuminen toimii myös vaatimuksena siitä, että suuttunut henkilö on kunnioitettava (Ibid 1983, 90). Suuttunut henkilö siis tuo esiin vaatimuksen siitä, että hän on kunnioituksen arvoinen, häntä tulee kunnioittaa ja hänet pitää ottaa vakavasti.

Srinivasan muistuttaa, että kysymys siitä, onko suuttumus sopiva vastaus, ei riipu siitä, millaisia seurauksia suuttumuksella on. Itse asiassa sopiva suuttumus voi hänen mukaansa johtaa tilanteeseen, jossa suuttunut henkilö on itse asiassa pahemmassa jamassa kuin aikaisemmin. Tämä on etenkin totta systemaattisen epäoikeudenmukaisuuden uhrien kohdalla, joiden sopiva suuttumus kohdattua sortoa kohtaan saattaa aiheuttaa vain entistä pahempaa epäoikeudenmukaisuutta. Tällöin, Srinivasan argumentoi, henkilö joutuu tilanteeseen, jossa hänen täytyy valita sopivan suuttumuksen ja omien olosuhteidensa parantamisen välillä. (Srinivasan 2018, 131.)

Tällainen tilanne voisi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun seksuaalivähemmistöön kuuluvan henkilön tulee päättää, tahtooko hän ilmaista suuttumuksensa seksuaalivähemmistöjen huonosta kohtelusta. Tällöin profiloituminen epäkohtien esille tuojana saattaa vetää puoleensa viharikoksia, mutta jos sitä riskiä ei tahdota ottaa, jää myös suuttumus ilmaisematta.

Srinivasanin mukaan sopiva suuttumus toimii välineenä maailman epäkohtien huomaamisessa. Srinivasan rinnastaa kyvyn suuttua sopivasti kykyymme arvostaa esteettisiä asioita. Suuttumus on kuitenkin myös keino tuoda esiin se, mitä emme moraalisessa mielessä arvosta, tapa kommunikoida. (Srinivasan 2018, 131 – 133.) Srinivasanin esittämät huomiot suuttumuksen merkityksestä ovat naisen kannalta kaikkein tärkeimmät suuttumuksen käyttövälineet. Suuttumus lähettää signaalin, että kaikki ei ole kunnossa ja ilmaistessamme suuttumusta lähetämme samalla myös viestin, että huono kohtelu ei ole hyväksyttävää.

Kuitenkin Srinivasan ei pidä sopivaa suuttumusta oikotienä onneen. Sopivan suuttumuksen julkituominen saattaa itse asiassa johtaa ikäviin lopputuloksiin, kuten irtisanomiseen. Joskus paras vaikuttamisen keino saattaakin olla se, että unohtaa suuttumuksensa ja lakkaa kiinnittämästä huomiota epäkohtiin, jotta vaikuttamismahdollisuudet paranisivat, vaikka tällöin sopivan suuttumuksen joutuukin uhraamaan. Tässä kiteytyykin Srinivasanin mukaan sopivan, mutta

haitallisen suuttumuksen ydinongelma: epäoikeudenmukaisuuden uhri joutuu tällaisessa tilanteessa tekemään vaikean valinnan siitä, hylätäkö epäkohtien huomioiminen, jotta voisi tehdä maailmasta paremman. (Srinivasan 2018, 133.)

Tällainen tilanne, jossa ei oikeastaan ole voittavaa vaihtoehtoa on valitettavan tuttu myös arkielämästä. Jos ilmaisen suuttumukseni esimiehelle esimerkiksi siitä, että esimiesporras ei huolehdi kylliksi työntekijöiden jaksamisesta, saatan joutua epäsuosioon (vaikkakaan tuskin irtisanotuksi) ja kaiken lisäksi esimies voi entistä tiukemmin pitää kiinni uskomuksestaan, että esimiesporras ei ole tehnyt mitään väärää. Jos en tuo suuttumustani ilmi, voin ehkä manipuloida esimiestäni tekemään joitakin parannuksia työoloissa, mutta tällöin epäkohtien esiintuomisen joutuu sivuuttamaan.

Filosofian professori Lisa Tessman on todennut, että Aristoteleen kannattama näkemys siitä, että onnellisen elämän eläminen vaatii aina myös hyveellistä luonnetta, laittaa alistetussa asemassa olevat ryhmät tilanteeseen, jossa tämä argumentti toimii keinona syyttää alistettuja omasta tilanteestaan. Se, että alistetut ryhmät eivät kykene kukoistamaan sorron alla, toimii tämän väitteen perusteella todisteena siitä, että heidän luonteensa ei ole hyveellinen. (Tessman 2005, 35.)

Jos ajattelemme, että hyveellinen luonne on vaatimuksena siihen, että ihminen voi kukoistaa, olisi myös naisen alistettu tilanne miehisten yhteiskuntarakenteiden keskellä seurausta siitä, että nainen ei ole hyveellinen, vaan tilanne on jälleen kerran seurausta ikään kuin luonnollisista tosiseikoista eli uhuriin liittyvistä ominaispiirteistä, tässä tapauksessa naisen luonteen ominaisuuksista.

Tällaista ajattelutapaa on käytetty muuan muassa naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan oikeuttamisella. Parisuhteessa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa lähdetään usein tarkastelemaan siitä lähtökohdasta, *miksi* nainen joutuu väkivallan kohteeksi. Monissa tutkimuksissa onkin todettu, etteivät vain pahoinpitelijät vaan myös heidän uhrinsa ovat jollakin tapaa häiriintyneitä, jolloin väkivalta etäännytetään asiaksi joka ei koske normaaleja ihmisiä. Väkivallan kohteeksi joutuneita naisia on kuvattu sosiaalisesti taitamattomiksi, yllyttäviksi tai turhan päteviksi. (Husso 1994, 131.)

Tällä tavalla tullaan lopputulokseen, että nainen on itsekin jollakin tavalla edesauttanut uhriksi joutumistaan, hän on herättänyt miehen suuttumuksen omalla käytöksellään tai ei-toivotuilla luonteenpiirteillään.

4. NAISEN SUUTTUMUKSEN ERITYISYYS

Suuttumusta käsitellään usein filosofiassa sukupuolineutraalisti tai vähintäänkin naisen suuttumus erityiskysymyksenä ohitetaan nopeasti. Suuttumuksen ilmentäminen ei kuitenkaan ole sukupuolineutraalia, vaan sukupuoli vaikuttaa oleellisesti etenkin suuttumuksen vastaanottoon sekä siihen, millaisena ihmisenä suuttunutta henkilöä pidetään.

Naisen suuttumus on usein miehen suuttumukseen verrattuna tehotonta, eikä naisella ole aseita käyttää suuttumusta tehokkaasti. Naisen suuttumuksen ja miehen suuttumuksen vastaanotto ympäristön puolelta on erilaista. Miehen ja naisen suuttumuksen ilmaisutapa on erilainen ja suuttumuksen seuraukset oman aseman kannalta ovat erilaiset miehille ja naisille. Vaikuttaa siltä, että naisen suuttumuksella on oma erityisluonne ja se tuo mukanaan omat erityiset haasteensa ja myös sen tuomat mahdolliset hyödyt voivat poiketa miehen suuttumuksen hyödyistä.

4.1 Naisen kätketyn suuttumuksen haasteet

Naisen aseman ongelmallisuus vaikuttaa nousevan pitkälti siitä, että naiseen kohdistetaan erilaisia oletuksia siitä, millainen naisen tulisi olla ja miten käyttäytyä toteuttaakseen hyvän naisen mallia. Thompsonin alistamisen ideologia, Beauvoirin toiseuteen kasvaminen ja Butlerin käsitys naiseuden rakentumisesta performanssien kautta kaikki viittaavat kuitenkin siihen, että naisen asema ja naiselle asetetut odotukset ovat kuitenkin enemmän tai vähemmän seurausta yhteiskunnan syvärakenteista ja niitä pidetään yllä toimimalla naisille ja miehille annettujen roolien mukaisesti näiden rakenteiden luoman alueen sisällä ja kasvamalla näihin käytänteisiin jo hyvin nuoresta lähtien. Naisen toiminta-alue mieheen verrattuna jää kuitenkin helposti kapeaksi.

Naisiin kohdistuvasta epätoivotusta lähentelystä kirjoittanut Ilka Kangas on todennut, että naisen oletetaan olevan huolehtiva olento, jonka persoonallisuuteen ei kuulu viha. Kuitenkin suuttumuksen tukahduttamisella on huonoja seurauksia, koska tällöin suuttumus saattaa loppujen lopuksi päästä valloilleen ylimitoitettuna tai suuttumuksen tukahduttaminen saattaa oirehtia fyysisesti. Toinen ongelma, minkä Kangas nostaa esille on, että silloinkin, kun nainen ilmaisee suuttumustaan, hän helposti koittaa pehmentää sanomaansa, jolloin viesti ei välttämättä mene perille. Naista ei voitaisi samalla tavalla asettaa uhrin asemaan, mikäli oletus ei olisi, ettei nainen ilmaise suuttumustaan. (Kangas 1994, 109 – 110.)

Tässä näen itse suurimman ongelman naisen murtautumiselle alistetusta asemasta. Koska nainen ei osaa tai uskalla ilmaista suuttumustaan, ei hän myöskään pysty tuomaan omassa tilanteessaan olevia epäkohtia esiin. Jos nainen kuitenkin kaikesta huolimatta ilmaisee suuttumustaan, sen katsotaan poikkeavan siitä, miten naisen kuuluu käyttäytyä ja olevan usein kohtuutonta meuhkaamista, jolloin naisen sanoma jää huomiotta. Tällöin nainen ei pysty murtautumaan ulos rakenteista ja käytösmalleista, joiden vangiksi hän on jäänyt, koska hän ei pysty viestimään turhautumistaan ympäristöön.

Loukkaukset, joilta naiset eivät osaa puolustautua eivät myöskään ole aina massiivisia. Mikroaggressiota tutkinut Regina Rini on kirjoittanut mikroaggressiosta vapaasti käännettynä seuraavanlaisesti: ”Mikroaggressio on suhteellisen pieni loukkaava tapahtuma, jonka tekee suhteettoman vahingolliseksi se, että se on osana samanlaisten loukkausten muodostamaa alistavaa mallia” (Rini 2018, 332). Mikroaggressio siis ei muodostu yhdestä suuresta loukkauksesta, vaan kysymyksessä on kohtuullisen pieni rikkomus, mutta kun samantapaiset pienet loukkaukset alkavat kasaantua, ei kyseessä voida katsoa olevan enää sattuma.

Rini painottaakin, että mikroaggression eroaa tavallisesta loukkauksesta siinä, että se kohdistuu johonkin suhteellisen pysyvään piirteeseen ihmisessä, kuten sukupuoleen ja loukkaukset muodostavat kaavan (eli loukkaukset samasta aiheesta toistuvat monelta taholta). Yksittäinen loukkaus, joka ei muodosta alistavaa kaavaa ei ole mikroaggressiota. (Rini 2018, 334 – 335.)

Jos esimerkiksi naisen tunnettu vihamies siis toteaa naisen olevan tyhmä kuin saapas, kyseessä ei ole mikroaggressio. Jos naiselle taas kerrotaan, että hänen suuttumuksensa syynä on se, että naiset vain yleisesti ottaen nauttivat raivoamisesta ilman mitään syytä, kyseessä on mikroaggressio. Väitän, että mikroaggressio onkin varsin tehokas keino estää naista tuomaan esiin omaa suuttumustaan ja estää naista pääsemästä irti alistavista valtarakenteista.

Mikroaggression tehokkuus perustuu pitkälti siihen, että mikroaggressioon on vaikea tarttua, koska kyseessä on niin hienovarainen tai vakavuudeltaan melko mitätön loukkaus. Rinin mukaan mikroaggression esiin tuoja ottaakin aina riskin, ettei häntä uskota ja mikroaggression kohde leimautuu herkkänahkaiseksi (Rini 2018, 341). Ikävätkin huomautukset on helppo kuitata vitsinä tai sillä, ettei loukkaaja tarkoittanut mitään pahaa.

Mikroaggression kaltaiset ilmiöt ovat omiaan pitämään yllä sukupuolten välistä epätasa-arvoa. Asiaa ei helpota naisen ongelmat suuttumuksen tuomisessa esiin tehokkaasti, joka auttaisi naista taas puolestaan pistämään lopun naisiin kohdistuvilta alistavilta käyttäytymismalleilta.

4.2 Suuttumuksen hyöty naiselle

Ei ole yhdentekevää, onko suuttunut henkilö mies vai nainen, eikä myöskään suuttumuksen merkitys ole samanlainen sukupuolesta riippumatta. Väitän, että mikroaggressio ja sen tuomat ongelmat alistamisen kaavan ylläpitäjänä koskevat huomattavasti suuremmissa määrin naisia kuin miehiä ja esimerkiksi myös Nussbaumin suuttumattomuuden ideaali ja suoraan rakentavaan toimintaan siirtyminen voi ainakin teoriassa toimia miehillä, mutta ei naisella, mikäli hän haluaa päästä irti alistavista yhteiskuntarakenteista. Nainen vaikuttaa tarvitsevan suuttumusta avukseen, jotta hän pääsisi miessukupuolen kanssa tasoihin.

Artikkelin ”Rage inside the machine: defending the place of anger in democratic speech” kirjoittanut Maxime Lepoutre on argumentoinut, että hän ei jaa Nussbaumin ja joidenkin muiden filosofien näkemystä siitä, että julkiset suuttumuksen ilmaukset olisivat moraalisesti epätoivottavia. Vaikka Lepoutre myöntää, että väite siitä, että oikeudenmukaisuuden näkökulmasta suuttumuksen ilmaiseminen on haitallista ja pahentaa olemassa olevaa epäoikeudenmukaisuutta, on kylläkin tehokas, hän kuitenkin uskoo, että myös suuttumus voi olla hedelmällistä (Lepoutre 2018, 400).

Suuttumus on hyödyllistä, koska se auttaa meitä tunnistamaan epäoikeudenmukaisuuden. Lepoutre käyttää tästä esimerkkinä Carmita Woodin tapausta. Woodin mieskollegat ahdistelivat häntä jatkuvasti ja vaikka hän ei osannut nimetä, mikä oli vialla, hänen tuntemansa suuttumus auttoi häntä tajuamaan, ettei hänen kohtelunsa ollut oikein. Muiden kanssa keskustelua käytyään, tämä suuttumuksen tunne auttoi Woodia luomaan muiden ihmisten avulla seksuaalisen häirinnän konseptin. (Lepoutre 2018, 411.)

Voidaankin kysyä, että jos Carmita Woodin kollegojen aiheuttama seksuaalinen häirintä ei olisi herättänyt hänessä suuttumuksen tunnetta, olisiko hän edes tajunnut, että hänen kohtelunsa oli väärin. Murha, pahoinpitely, varkaus yms. ovat sen tyyppisiä tapahtumia, että niiden epäoikeudenmukaisuus ei herätä kirjoittajan kysymyksiä. Suurin osa arkipäivän elämässä kokemistamme vääryyksistä ei kuitenkaan ole ainakaan yksittäisinä tekoina yhtä vakavia, eikä täten yhtä helposti havaittavissa.

Simone de Beauvoir toteaa, että vaikka naisen asema paranee, yhteiskuntarakenteet säilyvät koko lailla ennallaan. Naisia ei tueta tarpeeksi pyrkimyksissään tulla yhdenvertaisiksi ja yhteiskunta on yhä miehien. Nainen katselee maailmaa eri näkövinkkelistä kuin mies ja hän joutuu kohtaamaan ongelmia, joita mies ei joudu. (Beauvoir 2011, 619 – 622.)

Carmita Woodin tarinan voidaan nähdä toimivan myös esimerkkinä Beauvoirin mainitsemista naisten erityisistä ongelmista ja maskuliinisista yhteiskuntarakenteista. Seksuaalinen häirintä ei toki ole missään tapauksessa ainoastaan naisiin kohdistuva ongelma, mutta silti yhteiskunnassamme löytyy edelleen ongelmia, jotka koskevat selvästi suurempaa joukkoa naisia kuin miehiä (tai toisinpäin). Useimpia yhteiskunnallisia ongelmia ei voikaan kategorisoida puhtaasti vain naisten tai miesten ongelmiksi, vaan ne yleensä ainakin jossakin määrin koskettavat kumpaakin sukupuolta.

4.3 Miksi naisen on vaikea käyttää suuttumusta hyödyllisesti?

Suuttumuksen merkitys kuitenkin vaikuttaa olevan miehelle ja naiselle eri asia, koska yhteiskunta ei anna naiselle samalla lailla mahdollisuutta olla vihainen kuin miehille. Länsimaisessa yhteiskunnassa sukupuolten välinen tasa-arvo voi näennäisesti näyttää olevan toteutunut (eikä näin ollen vallitsevalle tilanteelle tarvitse tehdä mitään), vaikka todellisuus ei välttämättä näyttäyty samantapaisena.

Feministi Audre Lorde on argumentoinut artikkelissaan ”The Uses of Anger: Women Responding to Racism”, että suuttumuksen kohteena on muutos ja suuttumus itsessään sisältää paljon energiaa ja informaatiota. Tässä se eroaakin vihasta, jonka tarkoitus on ainoastaan luoda tuhoa. Monet naiset eivät kuitenkaan osaa ilmaista suuttumustaan oikein. Naiset ovat oppineet, että he ovat riippuvaisia patriarkiasta ja he oppivat välttelemään suuttumusta kaikin keinoin. Lorden mukaan suuttumus toimiikin selviytymiskeinona ja suuttumuksen hylkääminen tarkoittaa sorron ikeeseen jäämistä. Lorde väittää, että suuttumus ei ilmene ainoastaan suhteessa miehiin, vaan värillisten ja valkoisten naisten välisissä kohtaamisissa on usein suuttumusta ja väärinkäytöstä. (Lorde 1987.)

Lorden artikkeli on julkaistu jo useampi vuosikymmen sitten, joten myös ympäröivä yhteiskunta on muuttunut paljon, vaikka edelleen värillisten asema esimerkiksi Yhdysvalloissa lienee valkoisia heikompi. Kuitenkaan naisen suuttumukseen kohdistuvaa tukahduttamista ja mitätöintiä ei voi marginalisoida vain värillisiin, köyhiin tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvien naisten ongelmaksi.

Esimerkiksi filosofi Catherine Malabou on kirjoittanut siitä, kuinka ongelmallista naispuolisen filosofin on nauttia samaa arvostusta kuin miespuolisen filosofin. Naiset kuuluvat hänen mukaansa ryhmään, joka on vielä tänäkin päivänä hallittu. ” *Filosofia on naisen hauta. Se ei suo naiselle minkäänlaista tilaa, paikkaa eikä mitään saavutettavaa. Kuten tiedämme, eurooppalaisen filosofian traditio sulkee naisen ulkopuolelleen, mitätöi hänet ja on siten yksi pahimmista maskuliinisen väkivallan rikoskumppaneista. Naisfilosofien ajattelu ei vakuuta, ja heitä riistetään edelleen, ainakin symbolisesti, epäsubjekteina*”, hän kirjoittaa. Hän toteaa, että naisfilosofi kohtaa epätasa-arvoa ja hänen on vaikea saada arvostusta. Tämä tulee vastaan siitä huolimatta, mitä he ovat saavuttaneet. Malabou tosin painottaa puhuvansa ainoastaan Ranskan tilanteesta. (Malabou 2014, 115.)

Malaboun kokemukset valaisevat sitä, että koulutettu valkoinen nainenkaan ei pysty pakenemaan epätasa-arvoa. Suuttumusta ei kuitenkaan välttämättä nähdä naiselle hyväksyttävänä, kuten miehelle, vaikka se olisi tarpeen, jotta tehty vääräys tulisi näkyväksi. Jos Malabou esimerkiksi näkyvästi suuttuisi kokemastaan arvostuksen puutteesta, ei lopputulos välttämättä olisi se, että hänen huolensa nähtäisiin aiheellisena. Nainen ja mies tuovatkin usein eri lailla suuttumuksensa esiin.

Aggressiota tutkinut psykologian professori Kirsti Lagerspetz on huomionut, että pitkään aggressiosta puhuttaessa on tarkoitettu miehelle tyypillistä aggressiota. Miehiä on tyypillisesti pidetty naisia aggressiivisempina, mutta aggressiota mittaavat testit useimmiten mittaavat miehelle ominaisempia suoran aggression keinoja, kuten fyysistä aggressiivisuutta ja naisille tyypillisempi epäsuora aggressio taas samalla lailla ole tullut tutkimuksissa esiin. (Lagerspetz 1998, kappale 3, kappaleet 5 – 6.)

Naiset osoittavat enemmän epäsuoraa aggressiota, jossa suuttumusta ei paljasteta avoimesti. Tämän strategia pyrkii turvaamaan sen, että muiden paheksunnalta ja mahdollisilta vastahyökkäyksiltä pystyttäisiin välttymään. Tosin iän karttuessa myös miehet alkavat turvautua enemmän epäsuoraan aggressioon. Miehet kuitenkin harrastavat tällöinkin enemmän rationaalista näyttävää aggressiota, jolle on ominaista se, että kohteen kompetenssia arvostellaan selän takana, kun naisille ominaisempaa on manipulatiivinen aggressio, jossa taas arvostellaan enemmän henkilöön liittyviä ominaisuuksia. Lagerspetzin mukaan syynä siihen, miksi naiset ovat hanakammin taipuvaisia käyttämään epäsuoraa aggressiota, on yhteiskunnan vaikutuksen tulos. Kun avointa

aggressiivisuutta ei nähdä naiselle hyväksyttäväksi, on vaihtoehto tällöin epäsuora aggressio. (Lagerspetz 1998, kappale 9, kappaleet 11 – 15.)

Myös Beauvoir on kirjoittanut tällaisesta epäsuorasta aggressiosta naisen toimintakeinona kapinoida mielihien ylivaltaa vastaan. Vaikka nainen pistää kamppoihin vallitseville olosuhteille, on hän kuitenkin jumissa tilanteessaan. Nainen voi Beauvoirin mukaan monin pienin tavoin ärsyttää miestänsä olemalla tahallaan tuhmaavainen tai vaikkapa myöhässä sovituista menoista. Tällainen pieni kapinointi nostaa naisen hetkeksi subjektiksi, kunnes hän vajoaa takaisin immanenssiin. (Beauvoir 2011, 519 – 520.)

Naisen käyttämät epäsuoran aggression muodot eivät siis varsinaisesti vaikuta hyödyttävän naista pitkällä tähtäimellä, vaan tuottavat ainoastaan hetkellisen tunteen siitä, että nainen on objektin sijasta subjekti, mutta koska epäsuora aggressio ei ole tehokas tapa tuoda vaatimuksiaan maailmaa kohtaan esiin, ei ohikiitävä epävoitto tuo pysyviä tuloksia

Naisen aggressiosta kirjoittanut psykoanalytikko Elina Reenkola on todennut, että miehet käyttävät aggressiota tavoitteidensa saavuttamiseen ja mies osaa käyttää aggressiota kyvykkäästi omaksi edukseen. Mies saavuttaa aggression avulla valtaaja kunnioitusta, kun taas naiselle suoran aggression ilmaisemisesta ei välttämättä seuraa hyviä asioita, vaan naisen aggressio nähdään pikemminkin oman kontrollin menettämisenä. Naisen osoittama suuttumus heikentää naisen asemaa, eikä paranna sitä, jolloin epäsuora aggressio voi toimia keinona kätkeä naisen omat suuttumuksen tunteet ja pitää yllä hyvää kuvaa itsestä. (Reenkola 2008, 48 – 49.)

Epäsuora aggressio suuttumuksen esiintuomiskeinona ei siis vaikuta toimiva naisen kannalta erityisen hyvänä ilmaisukeinona, vaan pikemminkin edesauttavan naisen sorretun tilanteen pysymistä entisenlaisena, koska epäsuora aggressio ei toimi kommunikointikeinona, eikä nainen sitä kautta saa samaa kunnioitusta kuin suoraa aggressiota enemmän työvälineenä käyttävä mies.

Reenkola myös toteaa, että naisessa oma aggressiivisuus herättää helposti myös häpeää ja syyllisyyttä, koska perinteisesti muuan muassa kostonhalun ilmaiseminen on ollut naiselta epätoivottavaa käytöstä (Reenkola 2008,120). Syyllisyys ja häpeä toimivat näin keinoina estää naista ilmaisemasta omia suuttumuksen tunteitaan kasvojen menetyksen pelossa.

Kuten aiemmin todettiin, Aristoteles toteaa, että suuttunut haluaa, että hänen tuskansa huomataan (Aristoteles 1997, 1328a5). Nussbaumkaan ei sulje pois sitä, että loukattua tulisi kuunnella. Hän kyllä on sitä mieltä että loukatulla on oikeus kertoa kantansa loukkaajalle, mutta muistuttaa, että suurin osa meistä on kasvatettu haluamaan korvausta ja uskomaan, että hyvityksen myötä ympyrä sulkeutuu. Vaikka uhrin saama mielihyvä loukkaajan saamasta rangaistuksesta voi olla aitoa, ei Nussbaumin mukaan kuitenkaan ole viisasta rakentaa oikeuskäytäntöjä sen pohjalta. Anteeksipyyntö lupaa Nussbaumin mukaan hyvää tulevaisuutta ajatellen ja voi jopa joissakin tapauksissa poistaa tarpeen protestoida tai esittää suuttunutta. (Nussbaum 2016, 196,154.)

Nussbaumin mukaan nimittäin suuttuneen esittäminen voi joissakin tilanteissa johtaa hyviin lopputuloksiin (kun henkilö ei oikeasti ole suuttunut). Tästä Nussbaum kertoo seuraavanlaisen esimerkin: Kun asiakkaan ollessa kampaajalla kaapista tippuu vahingossa monta purkkia päähän, voi olla hyödyllistä painottaa tilanteen merkitystä, jotta enää tulevaisuudessa muitten asiakkaiden päälle ei lankeaisi purkkisadetta. Tämänkaltaisella esityksellä voidaan saavuttaa luotettavammin sama lopputulos kuin olisi saavutettu suuttumalla oikeasti signaalina muille. Ohikiitävä vihan välähdyskin voi synnyttää riskin, että suuttumuksen osoitus muuttuu pyrkimykseksi nöyryyttää toista – pelkkä hyvän lopputuloksen takaamiseksi esitetty näytelmä taas on vaaraton tapa vaikuttaa asioihin. (Nussbaum 2016, 150.)

Voisiko siis nainenkin puolustaa itseänsä esittämällä tarvittaessa suuttumusta, mutta suuttumatta kuitenkaan itse? Voisiko nainen vain selvittää oman kantansa häntä loukanneille ilman pyrkimystä saada hyvitystä. Nussbaum tuntuu luottavan siihen, että aina on parempikin tie kuin suuttumus, aina voi tähdätä parempaan huomiseen, eikä tähän paremman tavoitteluun tarvitse liittyä lainkaan suuttumusta.

Mutta toimiiko suuttumus kuitenkin tärkeänä voimavarana parantaa omaa tilannetta? Antaako se virtaa jaksaa jatkaa kohti oikeudenmukaisuutta? Jos Nussbaumin suuttumattomuuden ideaali toteutuisi, välittäisimmekö oikeasti tarttua toimeen ja parantaa asioita?

Bommarito on esittänyt esimerkin miehensä pahoinpitelemästä vaimosta, joka on pohtinut vuosia, että kaikesta huolimatta oikea ratkaisu on pysyä miehensä rinnalla. Kuitenkin hetkellisessä kiukunpuuskassa vaimo yhtenä kauniina päivänä ottaa ja lähtee. Tällöin vaimo suuttumuksen avulla pääsee vihdoinkin tilanteen herraksi ja tajuaa, mitä hänen tulee tehdä tilanteen kohentamiseksi. Ja

suuttumuksen avulla hän pystyy myös ilmentämään tilanteen hänessä herättämää huolta. (Bommarito 2017, 10.)

Ilman suuttumusta vaimon tilanne olisi saattanut jatkua entisellään loputtomiin, koska Bommariton esimerkin perusteella vaikuttaa, että vasta suuttumus herätti vaimon eräänlaisesta turtuneesta unesta, jossa hän ei kyennyt ymmärtämään tilanteensa vakavuutta ja sitä kuinka epätasapainoisessa parisuhteessa hän oli. Suuttumus herättää vaimon näkemään todellisuuden ja ryhtymään toimenpiteisiin oman tilanteensa parantamiseksi.

4.4 Suuttumus omien rajojen määrittelyn apuna

Nussbaum toteaa, että amerikkalaiset liittävät suuttumuksen miehiin. Miestä, joka ei puolusta itseään, pidetään heikkona. Pieninä pojat saavat osoittaa suuttumuksensa, pienet tytöt taas ohjataan osoittamaan empatiaa ja myötätuntoa. Jo vauvasta asti lapsia aletaan kohdella eri lailla sen mukaan, mikä on vauvan oletettu sukupuoli. Monella näiden jo pienenä opittujen kulttuuristen roolien esittäminen jatkuu myös aikuisiällä. (Nussbaum 2016, 44).

Jos jo pieniä vauvoja kohdellaan eri lailla oletetun sukupuolen perusteella voisi päätellä, että sukupuoliroolit alkavat iskostua meihin jo äidinmaidossa. Ympäröivä yhteiskuntakulttuuri ohjaa jokapäiväistä toimintaamme vahvasti, vaikka emme sitä itse aktiivisesti tiedostaisikaan. Esimerkiksi suomalainen ottaa automaattisesti kengät pois jalasta toisen kotiin saavuttaessa, kun taas kaikkialla maailmassa tämä ei ole tapana.

Beauvoir on argumentoinut yhteiskunnan muovaamisen alkavan jo varhain. Nainen kasvaa passiivisuuteen jo lapsuudesta alkaen. Ei biologisten seikkojen vuoksi, vaan koska ympäristö ohjaa heidät siihen. Pojat saavat määrittää itsensä ja saavat kasvaa aktiivisiksi, kun nainen taas asettuu objektin asemaan. Naiselle heikkous sallitaan miehiä paremmin: jos nainen epäonnistuu miehiseksi mielletyllä alueella, tämä on anteeksiannettavaa. Tässä on Beauvoirin mukaan kuitenkin myös koukku: naiselle ei riitä pelkkä menestys: minimivaatimus on, että hän silti pitää kiinni naisellisuudestaan. (Beauvoir 2011, 35 – 37.)

Beauvoirin esittämän perusteella naisen mahdollisuuksiin ei usein edes alun perin uskota kovin paljoa. Vaikka epäonnistumisen pitäminen anteeksiannettavana voi yleisellä tasolla olla positiivinen asia, muuttuu se loukkaukseksi silloin, jos siihen kätkeytyy jo lähtökohtaisesti epäonnistumisen

oletus. Jos esimerkiksi tärkeä työhaastattelu menee mönkään, on mukava kuulla seurustelukumppanilta, että kaikille tulee joskus huonoja päiviä. Vähemmän mukavaksi tilanne muuttuu, jos seurustelukumppani toteaa, että epäonnistuminen ei haittaa, koska työ olisi joka tapauksessa annettu jollekulle toiselle.

Beauvoirin tapaan ranskalainen Catherine Malabou on todennut, että tullakseen vakavasti otettavaksi filosofian alalla, hänen täytyi lopettaa toimimasta kuin nainen. Hänen täytyi häivyttää oma itsensä, jotta neutraaliuden vaatimus saavutettaisiin. Tosin myös hän toteaa, että opettajat hänen opiskeluaikoinaan suhtautuivat vähätellen naisten oppimiskykyyn, eikä naisopiskelijoilta odotettu yhtä paljon kuin miehiltä. (Malabou 2014, 120.)

Naisen ei siis odoteta menestyvän, nainen on jo alun perinkin altavastaaaja. Naiselta puuttuvat aseet toimia ympäröivässä maailmassa, koska heidän odotetaan olevan passiivisia ja jo ennako-oletus on, että naisen ei välttämättä tarvitse menestyä. Jos joku nainen menestyy, kyseessä on poikkeava nainen, poikkeusyksilö. Nainen on passiivinen, mies on aktiivinen.

Miestä ohjataan osoittamaan vihansa, kun taas naisen rooli on olla empaattinen ja myötätuntoinen, passiivinen, eikä mikään toimija. Se, että naisen epäonnistumisiin suhtaudutaan myötämielisemmin esimerkiksi koulutuksen saralla taas viittaa siihen, että naisen pyrkimyksiä ei oteta vakavasti. Naisen odotetaan jo valmiiksi epäonnistuvan, jolloin epäonnistuminen ei ympäristön silmissä ole edes varsinainen epäonnistuminen, vaan odotettavissa oleva lopputulos.

Nussbaumin mukaan, vaikka vallitsevat normit eivät rohkaisisikaan naisia tuntemaan suuttumusta, hän on sitä mieltä, että naiset ovat suuttuneita ja heidän suuttumuksensa kumpuaa avuttomuudesta. Tämän vuoksi naiset niin usein nähdäänkin suuttuneena sukupuolena, koska he usein eivät voi kontrolloida asioiden kulkua. Esimerkkinä hän esittää naisten kostonhalun avioerotilanteissa, jolloin naisen suuttumus ei osoita hänen mukaansa sen paremmin vahvuutta kuin arvokuuttakaan. Nussbaumin mukaan naisten (ja miesten) tulisikin oppia uusia malleja, joissa suuttumus nähtäisiin heikkona ja lapsellisena, suuttumattomuus taas vahvana. (Nussbaum 2016, 45 – 46.)

Nussbaum näyttää näkevän naisen vihan ilmaisut (ja vihanilmaisut ylipäättänsäkin, sukupuolesta riippumatta) lapsellisina ja turhina. Nussbaumin esimerkki avioeroprosessissa kosta himoavasta naisesta myös tuntuu hiukan asenteelliselta, aivan kuin naiset osoittaisivat suuttumusta ainoastaan

pikkumaisissa tilanteissa, jotka koskevat ainoastaan heitä itseään, vaikka todennäköisesti tällainen assosiaatio ei ole ollut Nussbaumin tarkoituksena.

Frye on argumentoinut, että naisen suuttumus ei ylipäänsä saa hyvää vastaanottoa. Suuttunut nainen näyttäytyy hulluna ja hysteerisenä. Suuttumus vaikuttaa kuitenkin olevan vastaus siihen, että henkilö on tullut nujerretuksi, turhautunut tai hänelle on tehty vääryyttä. Suuttumus ei synny ainoastaan harmistumisesta tai alakuloisuudesta, vaan kipinä syttyy, kun henkilöä on kohdeltu väärin. (Frye 1983, 85.)

Frye puhuu siitä, kuinka naisen vihaa ei läheskään aina oteta hyvin vastaan. Hän toteaa kuitenkin, että aina kyseessä ei ole se, etteikö naisen vihaa tunnistettaisi, vaan enemmänkin kyse on siitä, että vihan pohjimmaisiiin syihin ei tahdota paneutua. Tällöin kyse on enemmänkin siitä, että naisen vihaa ei haluta tunnistaa kuin, että sitä yksinkertaisesti ei kyettäisi tunnistamaan. Miehillä naisen viha saattaa myös näyttäytyä asioiden luonnollisen tolan vastaisena, josta mies saattaa vetää joissakin tapauksissa johtopäätöksen, että nainen on ”epäkunnossa”. (Frye 1983, 84-85.)

Frye toteaaakin, että usein sen sijaan, että selvitettäisiin naisen vihan syy, koetetaan nainen ainoastaan hyssyttellä ja rauhoitella hiljaiseksi vihan syihin paneutumisen sijaan. Jopa naisen henkinen tasapaino saattaa tulla kyseenalaistetuksi, jos nainen uskaltautuu ilmaisemaan vihaansa. (Frye 1983, 84.)

Onkin mielenkiintoista, että naisen viha koetaankin jonkinlaisena toimintahäiriönä. Naisen siis kuuluu olla vihainen korkeintaan oman mielensä, eikä naisella vaikuta olevan oikeutta olla vihainen ilman, että hänen mielensä hyvinvointia kyseenalaistetaan? Srinivasanin tapaan Frye tuntuu käsittävän suuttumuksen eräänlaisena kommunikaation muotona. Ikävä kyllä naisen suuttumus on kommunikaatiota, johon Fryen tekstin perusteella ei juurikaan tule vastakaikua.

Frye väittää, että vihalle pitää myös olla oikeutus. Jotta vihalle voi saada oikeutuksen, tulee henkilöllä olla peruste vihallensa. Jos suuttuu syyttä suotta, ei vihalle enää voida löytää oikeutusta, jolloin se muuttuu epäsovivaksi ja mahdottomaksi. Tosin Frye toteaa, että sellaisiakin ihmisiä löytyy, jotka eivät juurikaan välitä siitä, onko viha oikeutettua vai ei, vaan ovat vihaisia yhtä kaikki (Frye 1983, 86).

Frye myös toteaa, että vihan ilmaiseminen on samalla vaatimus saada *kunnioitusta*. Nainen ei kuitenkaan saa välttämättä kunnioitusta itselleen, sillä maailmassa, jossa vallitsee miesten ylivalta, on naisten vaatimus kunnioituksesta riippuvainen miehen kyvystä ymmärtää (*uptake*) naisen suuttumus. (Frye 1983, 90.)

Frye kuitenkin muistuttaa, että naisen vihaa ei kuitenkaan tahdota aina vähätellä ja mitätöidä, vaan joissakin tilanteissa nainen voi osoittaa vihaansa kaikessa rauhassa ilman pelkoa siitä, että hän tulisi mitätöidyksi ja syytellyksi hulluudesta. Esimerkiksi suuttuttuaan jonkun toisen puolesta (kuten lapsen) tai yhteiskunnallisesti merkittävien asioiden kuten ydinvoiman puolesta, saa nainen paljon todennäköisemmin tunnustusta vihalleen kuin jos hän suuttuu itseensä kohdistuneista loukkauksista. (Frye 1983, 92.)

Nainen on siis oikeutettu suuttumaan, kunhan hän tekee sen ”hyväksytyjen asioiden puolesta”. Jos suhtautumista naisen suuttumukseen ajattelee tältä kantilta, on asia melkoisen kimurantti. Vihastuminen on siis oikein vain tietyissä tilanteissa ja tiettyjen asioiden suhteen. Muutoin nainen on hullu, hysteerinen ja ei-vakavasti otettava. Miksi nainen siis ei saa vihastua, jos häntä loukataan?

Eikö kuitenkin ole kohtalaisen luonnollista suuttua, jos tuntee tulevansa satutetuksi? Vai onko tämä etuoikeus varattu vain miehille? Fryen tekstin perusteella voi päätellä, että naiselle on varattu paljon kapeampi sektori ilmaista vihaansa kuin miehelle. Vaikka heikompien puolesta suuttuminen on toki jaloa, pitäisi naisen voida kyetä puolustamaan myös itseään samalla tavoin kuin miehet voivat.

Frye väittää, että tämä johtuu siitä, että käsitys naisesta on usein hyvin lähellä käsitystä äidistä tai huolenpitäjästä. Ne elämän osa-alueet, jotka kuuluvat naisen eli äidin hallinta-alueelle, kuuluvat myös alueelle, jolla naisen on soveliaista vihastua. (Frye 1983, 91.)

Nainen on kuitenkin paljon muutakin kuin vain äiti tai huolenpitäjä, jolloin naisen raivon tukahduttamisyrietykset vaikuttavat naisen näkökulmasta katsottuna suhteellisen kohtuuttomalta. Nykyään ainakin Suomessa suurin osa naisista käy palkkatöissä eikä kotirouva ole erityisen yleinen ammatti, eikä yleinen asenne ilmapiiri suhtaudu hyväksyvästi siihen, että nainen heittäytyy miehen ”elätettäväksi”. Tästä huolimatta alue, jolla nainen voi osoittaa suuttumustaan vapaasti on jäänyt kapeaksi, mikä rajoittaa naisen mahdollisuutta tuoda esiin epäkohtia suuttumuksen avulla.

Suuttumus voidaan siis käsittää vaatimukseksi saada kunnioitusta ja ehkä jossakin määrin oikeutustakin sille harmille, jota itseä on kohdannut. Tämä vaade ei kuitenkaan aina naisen kohdalla toteudu naisen osoittaessa suuttumusta *itseensä* kohdistuneesta loukkauksesta. Paremmin naisen suuttumus otetaan vastaan, jos hän pysyttäytyy muiden puolustamisessa: lasten tai yhteiskunnallisten asioiden.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Suuttumuksen hyveellisyydestä ja sen hyödyistä ei aiemmin esitetyn perusteella ole konsensusta. Naisen tilannetta pohtiessa suurin hyöty suuttumuksesta naiselle vaikuttaa olevan, jos hän kykenee miehen tavoin käyttämään suuttumusta asioiden parantamiseen sen sijaan, että suuttumus pahentaisi asioita tai parhaimmillaan jäisi täysin vaille huomiota. Naisen asema yhteiskunnassa ei ole vielä tänäkään päivänä yhtä hyvä kuin miesten, vaikkakin se on tosiasia johon välttämättä ei haluta kiinnittää kovinkaan paljon huomiota.

Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut tutkia naisen asemaa yhteiskunnassa sekä sitä, miten naisen suuttumukseen suhtaudutaan ja onko suuttumus naiselle hyödyllistä vai haitallista ja voidaanko naisen asemaa kohentaa. Toisessa luvussa tutkittiin naisen alisteista asemaa muuan muassa Beauvoirin teoriassa naisesta toisena sekä Petri Sipilän teoriassa siitä, voitaisiinko sukupuolesta luopua. Yhteistä teorioille on, että sukupuoli nähdään tiettyihin muotteihin pakottavana ja sukupuoli nähdään jonakin luonnollisena ja pakottavana. Petri Sipilän mukaan sukupuolijako voidaan ymmärtää myös moraalिसääntönä, koska moraalii ja sukupuoli ovat siinä mielessä yhteneviä, että niissä molemmissa keskiössä on sitoutuminen ja rajaaminen (Sipilä 1998, 185).

Ottamatta kantaa siihen, onko sukupuoli analoginen moraalिसääntöjen kanssa, voidaan todeta, että sukupuolen ilmentämiseen kuuluu paljon erilaisia sääntöjä ja yhteiskunnan rakenteita, joiden avulla sukupuoleen liittyviä käsityksiä ja stereotyyppisiä ylläpidetään ja näiden avulla myös vahvistetaan naisen alisteista asemaa.

Beauvoir näkee naisen vapautumisen kannalta olennaisena miehisen ajattelumaailman omaksumisen menettämättä naiseuttaan, vaikkakin ilmaisee huolensa siitä, että nainen mahdollisesti voi menettää prosessissa kuitenkin erityislaatuisuutensa. Sipilä taas tarjoaa vaihtoehdoksi androgyynisen ihmisen mallin omaksumista, vaikkakin myöntää, että androgyynin ihanteen usein nähdään olevan lähempänä miestä kuin naista. Vaarana siis on, että tasa-arvoinen yhteiskunta vaatii naisen muuttumista miehen kaltaiseksi tavalla tai toisella. Naisen asema on länsimaissa viimeisen sadan vuoden aikana kohentunut huomattavasti ja nykyainen on monella tapaa astunut aikaisemmin miesten alueena pidetyille territorioille. Aito yhdenvertaisuus tuntuu tästä huolimatta lipsuvan sormien välistä.

Naisen tilanteen parantaminen vaatii toimenpiteitä ja oman henkilökohtaisen näkemykseni mukaan suuttumus on se väline, jolla naiset kaikkein parhaiten pystyy irtautumaan yhteiskunnan naiselle asettamista rajoitteista. Yhteiskunnan sanattomat sopimukset ovat enemmän tai vähemmän syntyneet sillä perusteella, että sekä me ja ne jotka ennen meitä ovat eläneet, ovat hyväksyneet tilanteen ja asiasta tehdyt sopimukset. Yhteiskunnalliset muutokset tapahtuvat usein suuttumuksen avulla. Esimerkiksi sodat (jotka usein saavat alkunsa tiettyjen ihmisryhmien välisistä vihamielisyyksistä) muuttavat yleensä sotiin osallistuneiden valtioiden yhteiskuntarakennetta jollakin tavalla. Paljon harvemmin etuoikeutettu ryhmä on ilman taistelua valmis luopumaan omista eduistaan, jotta alistettu ryhmä saisi samat mahdollisuudet kuin etuoikeutettujen ryhmä.

Kolmannessa luvussa tarkastelin erilaisia näkemyksiä suuttumuksesta. Erityisen tärkeinä naisen tilanteen kannalta pidän Aristoteleen näkemystä oikeanlaisesta suuttumuksesta oikeassa tilanteessa. Aristoteleen mukaan henkilö, joka ei pidä puoliaan on orjamainen ja nainen alisteisen asemansa vuoksi usein vaikuttaa käyttäytyvän suhteessa mieheen orjamaisesti. En kuitenkaan yhdy Aristoteleen näkemykseen siitä, että aina olisi tärkeää, että loukkaaja rangaistaan, eikä välttämättä halu päästä tasoihin loukkaajan kanssa ole suuttumuksen tärkein tavoite.

Kuitenkin koen, että naisen tilanteessa Nussbaumin kannattama suuttumattomuuden ihanne ei toimi. Suuttumuksen näyttelemine tai suoraan tulevaisuuden hyvinvoinnin kohentamiseen keskittyvä lähestymistapa on liian ponneton ja jättää naisen vaille aidosti hyödyllisiä toimintakeinoja. Nussbaumin ideaali suuttumuksen korvautumisesta siirtymällä vaikuttaa monin tavoin hienolta ja ihanteellisen tavoiteltavalta, mutta epärealistiselta niin kauan kuin naista alistavat yhteiskunnalliset rakenteet ovat edelleen pystyssä. Ilman suuttumuksen välittämää tunneviestiä ja sen antamaa toimintatarmaa, naiset tuskin saavat kerättyä kyllin dynaamista vastarintaliikettä miesten etuoikeutetun aseman murentamiseksi.

Bommarito tarjoaa suuttumukseen erilaisen näkökulman ottamalla suuttumuksen moraalisuuden lähtökohdaksi sen, ilmaiseeko suuttumus moraaliselta kannalta hyveellisiä huolenaiheita. Bommariton mielestä suuttumus voi siis olla hyveellistä tai paheellista suuttumuksen pohjimmallisista syistä riippuen, eikä suuttumusta edes välttämättä lainkaan tarvita hyveellisen elämän elämiseksi. Suuttumuksella tuodaankin esiin monenlaisia huolenaiheita, asiat vaivaavat meitä, kunnes ne usein lopulta purkautuvat suuttumuksena.

Yhdyn Bommariton näkemyksiin siltä osin, että suuttumuksella ilmaistaan usein huolenaiheita ja että ihmisten välisissä tunnereaktioissa on ihmisten taustasta riippuen eroavaisuuksia, joten jokainen ihminen ei suuttuneena toimi samalla tavalla. Kuitenkin jos moraalista suuttumusta ei vaadita edes sellaisissa tilanteissa, kun siihen olisi aihetta, on vaarana, että moraaliset huolenaiheet ja loukkaukset eivät tule nostetuksi esiin.

Oma näkemykseni suuttumuksen ilmaisusta kääntyy lähelle Amia Srinivasanin ajatusta siitä, että suuttumus on kommunikaation muoto, jonka avulla haluamme tulla ymmärretyiksi ja saada toinen ymmärtämään millä lailla hän on meitä loukannut. Suuttumus on vastaus moraaliseen rikkomukseen, jota meitä vastaan on tehty. Kuitenkaan meidän ei välttämättä tarvitse saada rangaista loukkaajaamme, vaan usein voi riittää, että toinen henkilö ymmärtää kohdelleensa meitä väärin. Tämä taas puolestaan voi toimia omalla tavallaan myös rangaistuksena, koska tunne-elämältään normaalille henkilö kokee tavanomaisesti syyllisyyttä ja paha mieltä toisen loukkaamisesta, mikä on henkilölle useimmiten varsin epämiellyttävää.

Srinivasanin ilmaisema huoli siitä, että alistettu voi joutua huonompaan asemaan suuttumuksen seurauksena, on kuitenkin naisen kannalta aina ongelmallista, jos hän ilmaisee suuttumustaan. Naisen kannalta suuttumus voi kuitenkin alisteisen aseman vuoksi johtaa huonompaan lopputulokseen kuin mikä lähtötilanne oli. Toisaalta näen, että naisen aseman parantamisen kannalta on oleellista tuoda epäkohdat esille nimenomaan suuttumuksen avulla, koska muutoin naisella ei ole omasta tilanteestaan ulospääsytietä.

Nainen joutuu helposti tilanteeseen, jossa hänellä ei varsinaisesti ole hyviä vaihtoehtoja. Argumentoin kuitenkin sen puolesta, että vaikka naiselle suuttumuksen julkituomisessa on erityishaasteita, niin alistetussa asemassa olevalla ei ole varaa jäädä ovimatoksi tai Aristoteleen sanoin antaa itseään kohdella orjamaisesti. Suuttumuksen ilmaisematta jättäminen on oman kohtalonsa jättämistä toisten käsiin. Mikäli omaan tilanteeseensa tyytyy tuomatta tilanteen epäoikeudenmukaisuutta julki, on ainakin osasyylinen tilanteeseensa. Ainoa tie naiselle yhdenvertaisempaan asemaan on tuoda suuttumuksensa julki siitä huolimatta, että se sisältää aina riskin myös tilanteen pahenemisesta.

Naisen suuttumuksen erityisyyttä olen käsitellyt tarkemmin luvussa neljä. Naiselle suuttumuksen käyttö omien tavoitteiden saavuttamiseksi on vaikeaa, koska nainen pyrkii piilottamaan suuttumuksen tunteensa leimautumisen ja huonojen seurauksien pelossa. Lisäksi hienovaraisten

alistamisen keinojen, kuten mikroaggression kaltaisten ilmiöiden ollessa kyseessä, on naisen usein vaikea reagoida, koska hän ei halua leimautua huumorintajuttomaksi tiukkapipoksi tai ei ole täysin varma siitä, onko häntä edes loukattu.

Nainen ilmaisee suuttumustaan usein epäsuoran aggression ja sanomisiensa pehmentämisen kautta, jolloin naisen suuttumus jää havaitsematta, eikä suuttumuksen ilmaiseminen ole välttämättä yhtä tehokasta. Monesti epäsuoran aggression keinoja pidetään myös miesten suosimiin keinoihin verrattuna lapsellisena ja ala-arvoisina. Arkikeskustelussakin naisia usein syytetään takanapäin juoruilemisesta ja manipuloinnista, kun taas miehen nähdään ilmaisevan suuttumuksensa avoimesti ja puhuvan asiat halki. Kuitenkaan naisen ilmaisema suora aggressio ei saa hyvää vastaanottoa

Fryen esittämä näkemys suuttumuksesta kunnioituksen vaatimisena kuvastaakin toista tärkeää puolta naisen suuttumuksessa. Nainen haluaa samaa kunnioitusta kuin mies ja suuttumuksen avulla ilmoittaa, että häntä kuuluu kunnioittaa. Kuitenkin Fryen mielestä naisen suuttumus vastaanotetaan vastaan vain varsin kapealla alueella, naisen suuttumus pitäisi vallitsevan yhteiskunnallisen mielipiteen perusteella kohdistua muiden hyvän kohentamiseen, eikä naisen itsensä.

Kuitenkin nainen voi suuttumuksen avulla parantaa omaa tilannettaan monin keinoin. Suuttumuksen tunne auttaa huomaamaan, ettei tilanteessa kaikki ole kohdillaan ja se antaa motivaatiota tavoitella parempia asioita. Suuttumus ei ole naisille hyödytöntä, kunhan nainen saa suuttumuksensa tuotua esille tehokkaasti ja siten, että vastaanottaja ymmärtää viestin.

Argumentoin, että nainen ei tahdo suuttumuksen avulla pääasiallisesti tavoitella hyvitystä, vaan väärinkohtelun tunnustamista ja kunnioitusta. Kunnioituksen arvoa ihmisten tasavertaisuudelle ei voi vähätellä. Ilman kunnioitusta ei voi olla tasa-arvoa, luottamusta ja yhteiskuntaa, jossa kaikki sukupuolet voivat elää sopuisaa rinnakkaiseloa.

Avoimeksi kysymykseksi jää, nousevatko naiset vielä kiukkuiseen kapinaan vallitsevaa sosiaalista kulttuuria vastaan. Vai valitsevatko naiset pysyä lestissään? Mitä muita hyödyllisiä työkaluja naisela mahdollisesti olisi käytössään suuttumuksen lisäksi? Epätasa-arvoa on oman arkielämän keskellä hankala havaita, monesti senkin vuoksi, että olemme kasvaneet tilanteeseemme naisina ja miehinä. Jos kapinointi nähdään turhana eivät naiset välttämättä halua haaskata resursseja turhaan suuttumukseen. Passiivisuuskin on kuitenkin aina valinta, jolla on seurauksensa.

On mielenkiintoista nähdä, mihin suuntaan tasa-arvokeskustelu lähtee kehittymään tulevina vuosikymmeninä ja luovutaanko jopa sukupuolen käsitteestä jossakin vaiheessa kokonaan. Vaikka yhteiskunta muuttuisi hitaastikin, muuttuu se aina kuitenkin johonkin suuntaan. Mitä tulevat muutokset tuovat tullessaan naiselle, jää nähtäväksi. Naisilla kuitenkin on kaikesta huolimatta aito mahdollisuus yrittää vaikuttaa siihen, millaisia nämä muutokset ovat.

Kirjallisuus:

Aristoteles (1991), *Aristoteles VIII Politiikka*, suomentanut A. M. Anttila, Gaudeamus: Helsinki

Aristoteles (1997) *Aristoteles IX: Retoriikka Runousoppi*. Retoriikan I ja II kirjan suomentanut Paavo Hohti, III kirjan suomentanut Päivi Myllykoski, Runousopin suomentanut Paavo Hohti. Helsinki: Gaudeamus.

Aristoteles (2005) *Aristoteles VII: Nikomakhoksen etiikka*. Suomentanut Simo Knuutila. Helsinki: Gaudeamus

Arpaly, Nomy (2002). ”Moral Worth”. *Journal of Philosophy*, 99:5, 223 – 245.

Banyard, Kat (2011) *The Equality Illusion*, London: Faber and Faber Limation. Alkuteos 2010.

Beauvoir, Simone de (2009) *Toinen sukupuoli 1. Tosiasiat ja myytit*. Suomentaneet Iina Koskinen, Hanna Lukkari ja Erika Ruonakoski. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Ranskankielinen alkuteos *Le deuxième sexe I* ilmestynyt 1949.

Beauvoir, Simone de (2011) *Toinen sukupuoli 2. Eletty kokemus*. Suomentaneet Iina Koskinen, Hanna Lukkari ja Erika Ruonakoski. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Ranskankielinen alkuteos *Le deuxième sexe II* ilmestynyt 1949.

Bell, Malacaster (2009) ”Anger, Virtue and Oppression” teoksessa Lisa Tessman (toim.) *Feminist Ethics and Social and Political Philosophy: Theorizing the Non-Ideal*. Dordrecht: Springer Netherlands. 165 – 183.

Bommarito, Nicolas (2017) Vicious & Virtuous Anger, *Journal of Ethics & Social Philosophy*. 11:3, 1 – 27.

Butler, Judith (1986) Sex and Gender in Simone de Beauvoir's Second Sex. *Yale French Studies*, 72, 35 – 49.

Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli*. Suomentaneet Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus. Englanninkielinen alkuteos *Gender Trouble. Feminism, and the Subversion of Identity* ilmestynyt 1990.

Frye, Marilyn (1983) ”Note on Anger”, teoksessa *The politics of reality : essays in feminist theory*. Trumansburg, New York: Crossink Press, 84 – 94. Alkuteos 1977.

Husso, Marita (1994) ”Parisuhdeväkivalta ja pahoinpidelty ruumis”. Teoksessa Sara Heinämaa & Sari Näre (toim.) *Pahan tyttäret: sukupuolitettu pelko, viha ja valta*, Helsinki: Gaudeamus. 130 – 144.

Kangas, Ilka (1994) ”’Mä haluan olla rauhassa’. Lähentelyjen torjumisesta”. Teoksessa Sara Heinämaa & Sari Näre (toim.) *Pahan tyttäret: sukupuolitettu pelko, viha ja valta*, Helsinki: Gaudeamus. 130 – 144.

Konstan, David (2006) *The Emotions of the Ancient Greeks : Studies in Aristotle and Classical Literature*. Toronto: University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division.

Kriegel, Uriah (2019), "Indignation, Appreciation, and the Unity of Moral Experience". <https://philarchive.org/archive/KRIIAA-2> . Viitattu 24.10.2019.

Lagerspetz Kirsti (1998) "Naisen aggressio". *Tieteessä tapahtuu* 16:7. <https://journal.fi/tt/article/view/58616>. Viitattu 7.10. 2019.

Lepoutre, Maxime (2018) "Rage inside the machine: Defending the place of anger in democratic speech". *Politics, Philosophy & Economics* 17:4, 398 – 426.

Lorde, Audre (1987) "The Uses of Anger: Women Responding to Racism". *Women and Language* 11:1.

Malabou, Catherine (2014) "Naisen mahdollisuus, filosofian mahdottomuus". Suomentanut Anna Ovaska & Elina Halttunen-Riikonen. *Niin & näin* 21:1, 115 – 124. Ranskankielinen alkuteos 2009.

Marso, Lori. J. (2012) "Thinking politically with Simone de Beauvoir in *The Second Sex*". *Theory & Event*. 15:2.

Modrak, Deborah K. W. (1994) "Aristotle: Women, Deliberation and Nature". Teoksessa Bat-Ami, Bar On (toim.) *Engendering Origins : Critical Feminist Readings in Plato and Aristotle*, Albany: State University of New York Press, 207 – 222.

Nussbaum, Martha C. (2001) *Upheavals of Thought. The Intelligence of Emotions*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nussbaum, Martha C. (2016) *Anger and Forgiveness. Resentment, Generosity, Justice*. Oxford: Oxford University Press.

Reenkola, Elina (2008) *Nainen ja viha. Aggressio voimavaraksi*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy

Rini, Regina (2018). "How to take offense: Responding to microaggression". *Journal of the American Philosophical Association*, 4:3, 332 – 351.

Rossi, Leena-Maija (2010) "'Mies' ei ole pronomini – vaikka siltä saattaa näyttää". Teoksessa Katariina Kyrölä (toim.) *Journalismikriitikin vuosikirja 2010, Media & viestintä* 33:1, 142 – 148.

Sipilä, Petri (1998) *Sukupuolitettu ihminen – kokonainen etiikka. Onko sukupuoli oikein?* Helsinki: Gaudeamus

Srinivasan, Amia (2018) "The Aptness of Anger". *The Journal of Political Philosophy* 26:2, 123 – 144.

Tessman, Lisa (2005) *Burdened Virtues : Virtue Ethics for Liberatory Struggles*. Oxford: Oxford University Press USA.

Thompson, Denise (2001), *Radical feminism today*. London: Sage Publications Ltd.

Thurman, Robert A. F. (2004) *Anger*. New York: Oxford University Press.

Virolainen, Merja (1994) ”’Velhonaisen älä anna elää!’ Noitavainojen naisviha”. Teoksessa Sara Heinämaa & Sari Näre (toim.) *Pahan tyttäret: sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. Helsinki: Gaudeamus. 225 – 233.

Vuola, Elina (1994) ”Eevan ja Marian tyttäret. Kristinuskon naiskuva”. Teoksessa Sara Heinämaa & Sari Näre (toim.) *Pahan tyttäret: sukupuolitettu pelko, viha ja valta*, Helsinki: Gaudeamus. 209 – 224.